non eos vere invaſores, ſed quaſi invaſores eſſe ſignificat, ut colligitur *ex leg. pecuniam 36. ff. de rebus credit. capit. ſoliæ, de major. & obed.* ubi Gloſſa *verbo Tamquam*; plura Barboſa *verbo Tamquam*. Pro qua ſententia expendi poteſt ratio Conc. Pariſienſis ſub Greg. IV. & Ludovico, *l. 1. c. 16.* ubi ratio præſentis ſanctionis exprimitur per hæc verba: " Quoniam multos presbyterorum occaſione taliter emptarum rerum Eccleſias, quibus præſunt, ſpoliaſſe, & a ſuo monaſterio multis modis exorbitaſſe, & ſe diabolo mancipaſſe, multoſque laicorum ex hoc facto in damnationis ſcandalum, & perditionis protraxiſſe cognovimus. „ Et ſi verbum *tanquam*, cum proprietate accipiatur, adhuc dici poteſt, clericos in præſenti ſpecie eſſe invaſores, non quia bona Eccleſiæ actu propria, ſed illi debita uſurparunt, ex Conc. Aurel. 3. *can. 22.* in illis verbis: „ Si quis ſacerdos res Eccleſiæ debitas, vel proprias horrenda cupiditate occupaverit, retinuerit, aut a poteſtate ex competitione perceperit, ſi eas non reſtituerit, nullis rebus excuſatur. „ Quare cum bona empta a presbyteris in præſenti ſpecie Eccleſiæ acquiſita eſſent, recte docetur, presbyteros ea malo animo detinentes, invaſionis crimine teneri.

C A P U T IV.

Ex Concilio a Rhemenſi.

INquirendum eſt, ſi quis Presbyterorum de redditibus Eccleſiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium alieno nomine res comparavit; quia ſicut nec ſuo, ita nec alieno nomine Presbyter fraudem facere de facultatibus eccleſiaſticis debet: quoniam hoc ſacrilegium eſt, & par crimini Judæ furis, qui ſacras oblationes aſportabat, & furabatur.

N O T Æ.

1 a RHemenſi.) Ex hoc Concilio citatur textus hic in prima collectione *ſub h. t. c. 6.* & a Burchardo *l. 3. Decreti, c.* 123. Carnotenſi *p. 3. c. 93.* Sed verius credo tranſcriptum eſſe ex Capitulis Hincmari Rhemenſis, ut textus *in c. 1. h. t.* ubi præſens textus reperitur in hæc verba: „ Inquirendum, ſi occaſione hujus præcedentis capituli *quod extat ſupra in c. 1.* „ aliquis Presbyterorum ab hinc de redditibus Eccleſiæ, vel oblationibus, ac votis fidelium alieno nomine res comparaverit, & ibi ſtructuras fecerit, vel quæ ad Eccleſiam pertinent, ibi collocaverit, & mulierum frequentiam inibi fieri permiſerit, vel quod turpius eſt, tales mulieres ibi habuerit, quæ lanificium ſuum exerceant, & curam domus habeant, & ad eadem loca presbyter incongrue recurrerit, frequentaverit, vel manſerit; quoniam contra decreta canonum hoc malum agitur, a quibus perpetratur, quia ſicut nec ſuo, ita nec alieno nomine Presbyter, vel quilibet ſub regula fœnus exercere debet; multo minus autem fraudem facere de facultatibus eccleſiaſticis; quoniam hoc agere ſacrilegium eſt, & par crimen Ananiæ, & Saphiræ, atque Judæ furis, qui ſacras oblationes quæ ad uſus fidelium, ac pauperum mittebantur, aſportabat, & furabatur. Nam aliud eſt ſine diſpendio Eccleſiæ amicis, vel pauperibus, parentibus, aut quibuslibet inceſtuoſis (*barbare pro* indigentibus) ex charitate cum menſura, & ratione ſubvenire, vel adjutorium ferre; & aliud cum deſtructione Eccleſiæ, vel diſſipatione facultatum eccleſiaſticarum, quaſi furtim, imo furtim, quæ Eccleſiæ eſſe debuerant, & uſibus illius, ac pauperum, ſeu hoſpitum impendi, carnalium carnaliter uſibus ſine divino reſpectu inſervire: & de nihil habentibus promotus Presbyter non præſumat, quę de facultatibus Eccleſiæ comparaverit vendere, vel quaſi ad caſam Dei tradere, niſi ad Eccleſiam, cujus propria eſſe debet, ſine conſulto Epiſcopi, „ ex quibus verbis aperte conſtat; in præſenti agi de clericis, qui ſtructuras, idest fabricas, ut *in l. 1. Cod. de excuſat. artif. leg.* 10. negotiationis cauſa, ubi mulieres lanificium facerent, fœnuſque exerceretur, fecerint: quæ omnia reprehenſione digna cenſuerunt PP. in præſenti. Tum quia clerici fœnus, aut ſimilem negotiationem non debent exercere ſuo, vel alieno nomine, *cap. ult. 46. d.* Tum quia illis familiaritas cum fœminis prohibetur, ut probavi *in cap. 1. de cohabit. clericorum*. Tandemque quia domos illas, ſeu fabricas, & bona in eis illata detinendo ſacrilegii, aut invaſionis crimen committunt, ut faciebat impius Judas, qui ſacras oblationes exportabat, & furabatur, ut refertur *Joannis c. 12.*

C A P U T V.

Ex Concilio a Toletano.

SI quis ſane clericorum agella, vel *b* vineolas in terra Eccleſiæ ſibi feciſſe probabitur ſuſtentandæ vitæ cauſa, uſque ad diem obitus ſui poſſideat. Verum poſt ſuum deceſſum Eccleſiæ reſtituat, nec teſtamentario, aut ſucceſſorio jure cuiquam hæredum, *c* prohæredumve relinquat, niſi forſan cui Epiſcopus *d* pro ſervitiis, ac præſtatione Eccleſiæ largiri voluerit.

N O T Æ.

1 a TOletano.) Secundo videlicet, *can. 4.* ut habetur in prima collectione, *ſub h. t. c. 7.* & in ipſo Concilio apud Loayſam, *fol.* 90. Concilium hoc Toletanum celebratum fuit anno 5. Regis Amalarici, circa tempora Joannis II. Æra 565. ideſt, anno Chriſti 527. ut referunt Loayſa *in notis ad ipſum Concilium*, Sahabedra *in chronic. Goth. c.* 10.

2 b *Vineolas.*) Ut *in l. prædia, §. liberto, ff. de inſtruct. legat.* quæ juxta juris principia ſolo cedunt, & per conſequens in dominio ſunt Eccleſiæ, *l. adeo, §. Titius, ff. de acquir. rerum dominio, l. 2. §. de arbore, ff. de rei vind. §. ſi Titius, Inſt. de rerum diviſione*. Illuſtrant Inſtitutarii *ibi*, Hieronymus Magius *l. 4. miſcel. c. 7.* & ſi fuiſſent meliorationes in aliis rebus Eccleſiæ factæ, etiam ad Eccleſiam ſpectarent, quia creduntur factæ ex fructibus beneficii, late probat Garcia *de expenſis, c. 11. a n. 71.*

3 c *Prohæredum.*) Prohæredes dicuntur, veluti bonorum propoſſeſſores, & fideicommiſſarii, ut in Romana Synodo *can. 5.* ibi: " Hanc pœnam placuit hæredes, prohæredeſque reſpicere. „ Apud Ivonem *p. 6. Decreti c. 131.* ibi: " Nulli hæredum meorum, ac prohæredum nec cuiquam perſonæ alii quicquam debeat ſervitutis. „ Notavit Cujacius *hic*.

d *Pro ſervitiis.*) Cum res donanda modicæ erat æſtimationis, alias nec donatio remuneratoria rerum Eccleſiæ ab ejus Prælato fieri poteſt, ut probavi *in c. 2. de don.*

COMMENTARIUM.

4 IN his omnibus canonibus a Raymundo compilatis *ſub h. t. de peculio cleric.* agitur non de patrimonio proprio a majoribus habito, aut aliunde quæſito clericorum: ſed de bonis intuitu Eccleſiæ aquiſitis, & fructibus perceptis ex proprio Epiſcopatu, vel beneficio; peculium enim dicitur omne id, quod e converſo clerici cujuſcumque conditionis, aut gradus aliunde, quam ex Eccleſia, ſeu clericatu, ejuſve occaſione quæſierunt, & quaſi ſeorſim ab Eccleſiæ rebus habent. Quo in ſenſu Romani peculium non id tantum, quod filii familias, ſervire habebant ſeparatum a rationibus paternis, vel dominicis, ut *in tit. ff. de peculio*, appellabant; verum & pecuniam receptitiam, quam marito dote data mulier ſibi retinebat, nec ad virum tranſmittebat peculium dicebant, *l. ſi ego, §. 3. ff. de jure dotium, l. donationes 31. §. 1. ff. de don.* imo id, quod liberi homines, patreſque familias ſeorſim ab aliis facultatibus ſui præſidii cauſa ſupponebant, ut belli neceſſitate ingruente, vel alia ſimili eo uterentur, peculium appellabant, *l. ſi chorus, §. 1. ff. de legat. 3.* & generaliter omne patrimonium peculium dici ſolet, *l. cum poteris 16. ff. ad Trebellianum*: & peculium dicitur quaſi puſilla pecunia, *l. 5. §. pen. ff. de peculio*: quo ſenſu vox illa etiam accipitur *in l. 4. Cod. Theod. de veteranis*. Illuſtrat pluribus D. Joſephus de Retes *lib. 5. opuſc. c. 1.* Albericus Gentilis *in lect. Virg. c. 2.* De hoc peculio proprio clericorum a majoribus recepto, ſive aliunde profecto, ſeu acquiſito, nihil in hoc titulo cavetur, quia de eo, ut cæteri homines, de bonis ſuis ad libitum in vita, vel in morte diſponere poſſunt, *c. Epiſcopi, 12. q. 2. c. 1. c. relatum, de teſtamentis*. Agitur ergo in præſenti titulo de fructibus, & bonis ex oblationibus fidelium intuitu Eccleſiæ, acquiſitis, & cujus juris ſint, videlicet an Eccleſiæ, an Epiſcopi, vel Presbyteri, qui in ipſa Eccleſia intitulatus eſt; ut ita cognoſcatur, an de illis diſponere poſſint donatione, juxta titulum antecedentem: an teſtamento, juxta ſubſequentem? Et quidem circa jus quod habent clerici in fructibus ſui beneficii, & Epiſcopi Epiſcopatus, variæ ſunt Interpretum opiniones, quas ſingillatim examinat Sarmiento *de redditibus part. 2. cap. 1.* & refert Hurtado *de congrua ſuſtent. p. 1. l. 1. reſolut. 1. per totum*; ex quibus tres a Doctoribus magis receptas reperio.

Prima ſententia eſt negativa, videlicet Epiſcopos, ſeu clericos beneficiarios non habere dominium fructuum, quos intuitu Eccleſiæ percipiunt: pro qua ſententia facit primo, quod quicquid clerici habent ex bonis Eccleſiæ, patrimonium Chriſti dicitur, *c. cum ſecundum, de prebend. c. tua nobis 26. de decimis*: & proprietas pauperum appellatur *in c. fin. 16. q. 1.* ſed dominium ejuſdem rei penes duos eodem tempore eſſe non poteſt, *l. ſi ut certo 5. §. ſi duobus, ff. commodati*: ergo dominium fructuum beneficii, ſeu Epiſcopatus, non poteſt eſſe eodem tempore penes Chriſtum Dominum, pauperes, & beneficiarium, ſeu Epiſcopum. Secundo, nam ſi Epiſcopi, ſive clerici, verum dominium in fructibus ſui beneficii haberent, eos diſtribuendo in profanos uſus furtum non committerent, *l. 1. §. fin. ff. de furt.* ſed clericis non ſolum furtum, verum & ſacrilegium committunt prædictos fructus in profanos uſus erogando, *c. fin. 16. q. 1.* D. Hieronymus relatus *in princ. 41. diſt.* ibi: " Aliena rapere intelligitur, qui ultra ſibi neceſſaria retinere probatur. „ Alia juris loca congerit Aquil. Statius *epiſt. ad Navarrum*, adducta ab ipſo Navarro *ad calcem q. 3.* Ergo quia hujuſmodi fructuum non domini, ſed tan- 5 Clericos non eſſe dominos fructuum probatur.

tantum diſpenſatores, & procuratores ſunt, ut dicitur *in c. expendit 13. c. videntes 16. c. Epiſcopus 23. c. rei Eccleſiæ 26. 12. q. 1. c. Epiſcopus 7. 10. q. 1. c. 1. de donat.* Tertio, quia clerici non poſſunt amplius ex his fructibus percipere, quam neceſſaria ad victum, *c. ſatis, eſt, c. Epiſcopus 7. 10. q. 2. c. duo ſunt 7. verſ. illi enim, c. Epiſcopus 23. 12. q. 1.* D. Bernardus *ep. 40.* ibi: " De altari non licet comparare aurea fræna, & ſellas depictas. *Et infra:* Quicquid præter neceſſarium victum, & ſimplicem veſtitum retines, tuum non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt. *Et* ep. 42. Clamant nudi, clamant famelici, neceſſitatibus noſtris detrahitur quicquid vanitatibus veſtris accedit. „ Et ſuper Cantica *ſerm. 23. col. pen.* ubi reprehendens clericos, qui ex fructibus eccleſiaſticis egenos non alunt, ait: " Duplici profecto iniquitate peccantes, quod & aliena diripiant, & ſacris in ſuis vanitatibus, & turpitudinibus abutantur. „ D. Hier. relatus a Gratiano *in princ. 44. diſt.* ibi: " Tibi ſacerdos de altari vivere permittitur, non luxuriari. „ Quæ omnia cum conveniant nudum uſum obtinentibus, videtur fatendum, Epiſcopos, & beneficiarios tantum uſum habere in bonis beneficiorum, quod jus illis tribuunt Gloſſa *verbo diſſinitivam, in c. cum olim 7. de rerum permutatione*: & *verbo Obitus, in c. fin. de peculio clericorum*, Archidiaconus *in c. Epiſcopi, 12. q. 1.* quod & pluribus fundamentis adſtruit Marcus Ant. Colum. *de bonor. Eccleſ. origine, c. 23. per totum, 3. p.* Tandem quia ſi clerici domini eſſent, de illis fructibus ad libitum diſponere poſſent; tam in vita, quam in morte, ex regula legis in re mandata, *C. mandati*: ſed nec viventes poſſunt vane, & profuſe redditus beneficiorum expendere, imo ſi id fecerint, peccare lethaliter, & ad reſtitutionem tenere, quindecim fundamentis probat Navarrus *in tract. de reddit. q. 1. n. 14.* & *in apolog. q. 2. monit. 38. & 39.* Nec teſtamento de eis diſponere poſſe, conſtat *ex c. 1. c. cum in officiis, c. quia nos, de teſtam.* Igitur quia non ſunt domini hujuſmodi fructuum. Hanc ſententiam, videlicet beneficiarium non habere verum dominium fructuum ſui beneficii, ſed tantum eſſe diſpenſatorem talium bonorum, ita ut præter honeſtam ſuſtentationem ex juſtitia teneatur reſiduos in opera pia impendere, tenuerunt Navarrus *de reddit.* Gratianus *in c. nulli, §. ſi ego, 12. q. 1.* Archid. *in c. Epiſcopus, 12. q. 1.* Comitol. *1. reſponſ. q. 70.* Pelagius *de planctu Eccleſ. lib. 2. art. 28.* Uvaldenſis *tom. 1. lib. 4. c. 43.* Major *in 4. diſt. 24. q. 16. & 17.* Turrianus *ep. prolix. de reddit.* quam Navarrus prædicto ſuo operi intexuit, Leſſius *de juſtitia c. 4. n. 42.* pro quibus faciunt P. Bleſenſis *ep. 20.* " Non militibus, ſed pauperibus erogare tenetur patrimonium Crucifixi, cujus ipſe non dominus, ſed tutor eſt, ut miſereatur, & commodet ad uſus egentium, tanquam teſtamentarius diſpenſator. „ Iſidorus Peluſiota *lib. 5. ep. 21. & 79.*

6 Contraria ſententia probatur. Secunda ſententia, quæ affirmat, Epiſcopos, & clericos habere verum dominium in fructibus, quos ex ſuis beneficiis acquirunt, probatur ſequentibus fundamentis. Primo deducto *ex c. un. de cleric. non reſident. lib. 6.* Trid. *ſeſſ. 22. de reform. c. 3.* & *ſeſſ. 23. c. 1.* ubi ſtatuitur, clericos divinis officiis non intereſſentes diſtributiones eccleſiaſticas non lucrari, nec eorum dominium adquirere quod item ſanxerat Concilium Lateranenſe ſub Leone X. *ſeſſ. 9.* Ergo ſi reſident, illas ſuas faciunt. Nec ſatisfacies ſi dicas, jus regulare conſtitui erga hujuſmodi diſtributiones; nam cum titulo eccleſiaſtico percipiantur, nihil intereſt quod ad dominium ſub nomine fructuum, vel diſtributionum percipiantur, ut contra Navarrum defendit Sarmiento *de reddit. 4. p. c. 10. n. 1.* Secundo faciunt textus *in c. 2. de fidejuſſ. c. 2. de arbitr.* ubi jubetur, ut ex fructibus inopis beneficiarii ejus debita exſolvantur; quorum ſi dominus non eſſet, debitum ſolutum repeti poſſet per Eccleſiam, ex regula legis *ſi alieni 78. ff. de ſolut.* Igitur quia hujuſmodi fructuum domini ſunt. Tertio, nam id quod commune eſt, meum eſt, quatenus ad diſpoſitionem partis meæ, *l. ſervi electione 5. §. Labeo, ff. de legat. 1. l. in re communi 25. ff. de ſervit. urban. l. pupillus 239. §. fin. ff. de verb. ſignif.* ergo etiamſi bona Eccleſiæ ejus in cunabulis communia eſſent; tamen quoad portionem clericis debitam dominium obtinebant; & multo magis poſt diviſionem obtinent, cum per diviſionem, & ad judicationem dominium acquiratur, *§. 1. Inſtitut. de offic. judiciis*, cum adductis a Sarmiento *d. c. 1. n. 4.* Deinde non modicum juvant textus *in c. venerabilis 7. de except. c. pro illorum 22. de prabend.* ubi beneficium clerici proprium dicitur, & ejus redditus ſui dicuntur *in c. fin. de his quæ fiunt a majori parte*; ſuum vero cuique, id eſt, quod in ejus dominio habetur, *l. un. C. de theſauris, lib. 10.* Nec abſurdum eſt, ut redditus ad dominium beneficiarii pertineant, quando ipſum beneficium, cui accedunt, titulo dominii retinetur, *ex d. c. pro illorum 22.* faciunt etiam textus *in c. un. de cleric. ægrot. lib. 6.* in illis verbis, *Proventus Prælatorum*, ſi obſervemus genitivi adjectione dominium ſignificari: & Trid. *ſeſſ. 23. c. 1. de reformat.* & *ſeſſ. 24. c. 12.* ubi docetur, certis in caſibus beneficiarios ſuos fructus non facere. Igitur illis exceptis, Epiſcopi, & beneficiarii fructus eccleſiaſticos lucrantur. Tandem, nam ipſorum fructuum natura tale dominium non refugit, aut reſpuit; ſiquidem conſtat, beneficia ex decimis a fidelibus præſtandis, & poſſeſſionibus ab eis oblatis erecta fuiſſe, ut probant Bellarminus *to. 1. controv. lib. 1. de clericis, c. 25.* Marcus Ant. Columna. *d. c. 26. n. 1.* Decimæ autem etiam in lege veteri Levitis a Domino datæ fuerunt, *Numer. c. 18.* ubi notanda ſunt verba illa, *filiis Levi dedit omnes decimas*, quæ innuunt, fuiſſe conceſſas ratione dominii: nam verbum *dare*, dominii tranſlationem ſignificat, *l. ubi autem 57. §. ult. ff. de verb. oblig.* & in lege gratiæ dominii titulo clericos decimas percipere, conſtat *ex c. tua nobis 20. de decimis*. Poſſeſſiones etiam eo animo a fidelibus Eccleſiæ donari, ut in ejus, & Prælatorum dominium tranſeant, liquet ex Clementina *quia contingit, de relig. domib.* Trid. *ſeſſ. 22. de reformat. c. 6.* unde hanc ſententiam tenuerunt cum D. Thoma 2. 2. *q. 85. art. 7.* Sotus *de juſtitia, lib. 10. q. 41. art. 3.* Covarr. *in c. cum in offic. n. 6. de teſtam.* Sarmient. *d. 4. p. c. 1. cum ſeq.* Molina *de primogen. lib. 2. c. 10. a n. 48.* Thomas Sanchez *lib. 2. in Decalog. c. 20. n. 24.* plures relati ab Hurtado *de congrua ſuſtent. dicta reſol. 1.* Trullench *in Decalog. tom. 2. lib. 7. c. 2. dub. 6.* Vaſquez *in opuſcul. de reddit. c. 1. §. 2. dub. 1. n. 27.* Prado *tom. 1. Theolog. moral. c. 13. q. 7.* Theophylus Raynaudus *tom. 12. tract. mala e bon. Eccl. fol. 584.* Barboſa *lib. 3. juris Eccleſ. c. 17. n. 9.* & *in c. quia tua 12. q. 1.* fuſe, & docte poſt hæc ſcripta editus D. Joſepus de Retes *de donat. c. 12. per totum*, Diana *p. 5. tract. 8. reſol. 31.* Lugo *de juſtitia, diſput. 4. ſect. 1. n. 2.* Caſtropalao, Villalobos, & alii, quos refert & ſequitur Hieronymus Garcia *in ſumma, tract. 1. difficult. 4. dub. 1.* Tertia ſententia parum a priori differt; ſiquidem Epiſcopos & beneficiarios tantum uſurarios, vel uſufructuarios eſſe admittit.

Sed retenta ſecunda ſententia, quæ verum dominium fructuum Epiſcopis, & ceteris clericis tribuit, non obſtant prioris ſententiæ fundamenta. Non primum, cui ut ſatisfaciamus, notandum eſt, dominium triplex eſſe, Primum abſolutum & plenum, quod tantum Deus, ut Dominus univerſalis in omnibus rebus obtinet: ſecundum vero nuncupatur medium, quod homo in ſuis rebus ad diſponendum de illis habet: tertium vocatur infimum, quod habet Rex in bonis ſubditorum ad diſpenſationem pro communi utilitate. Unde dicendum eſt, textus *in d. c. cum ſecundum, c. tua, de decim. c. cum ex eo, de elect. in 6.* accipi de dominio pleno, & abſoluto: at vero in præſenti agimus de dominio medio; unde nihil impedit, quin in fructibus Eccleſiaſticis Deus dominium abſolutum, beneficiarii vero dominium medium obtineant. Nec obſtat ſecundum fundamentum negativæ ſententiæ, deductum ex auctoritatibus D. Hieronymi, Bernardi, & aliorum; nam textus illi procedunt tempore primitivæ Eccleſiæ, cum bona omnia in communi poſſidebantur, ante diviſionem ſancti Simplicii, de qua *in c. quatuor, c. de redditibus, 12. q. 2.* quam temporum diſtinctionem, & varietatem illuſtravi *in cap. 1. cap. 5. de prabend.* & noviſſime juxta diverſitatem temporum, & provinciarum illuſtrat D. Joſephus de Retes *d. cap. 12.* Cum enim adhuc bona, quæ in communi poſſidebantur, diviſa non eſſent, ſi ex eis Epiſcopi, aut clerici ultra ſibi neceſſaria percipiebant, furtum perpetrabant. Ad idem tempus referendi ſunt textus *in d. c. Epiſcopus 7. c. duo ſunt*; nam cum adhuc beneficia inſtituta non eſſent, non poterant clerici ex bonis ipſis communibus ultra neceſſaria ſibi accipere; poſtquam vero beneficia inſtituta fuerunt, veri domini ſunt fructuum ipſorum. Nec obſtat ultimum fundamentum, cujus duæ ſunt partes. Prima negat clericis facultatem diſponendi inter vivos: altera eamdem facultatem negat morientibus; ſed non exinde deducitur, clericos dominium fructuum non habere. Sunt quippe clerici domini redditaum ſuorum beneficiorum, ſed impediuntur de eis in profanos uſus diſponere, quia facultas diſponendi de ipſis reſtricta fuit per ſacros canones, ita ut nec teſtamento, nec inter vivos de his, quæ ſuperſunt, diſponere poſſint, ut dicemus *in tit. ſeq. c. 1. cum in officiis*. Nec novum eſt, ut qui dominium alicujus rei habet, de ea diſponere non poſſit *ex principio, & toto titulo Inſtitut. quibus alienare licet*; quod contingit fideicomiſſario, qui ante reſtitutionem dominus eſt, *l. fin. §. ſin autem, C. communia, de legat.* in ſervo, cui ſub conditione libertas relicta eſt, qui interim hæredis eſt, licet ab ipſo alienari non poſſit, *l. generaliter, §. ſub conditione, ff. qui & a quibus, l. 1. §. in ſervis, ff. ad Syllanianum*. Unde recte dominium fructuum beneficiorum ſtare poteſt penes clericos, licet diſpoſitio limitata, & reſtricta ſit per ſacros canones. Improbandus tamen eſt Navarrus *ubi ſupra*, qui cenſuit, clericos profane expendentes, in vita fructus proprii beneficii, ad reſtitutionem teneri; nam ſi reſtituere deberent prædictos fructus, maxime quia res alienas, aut injuſte poſſeſſas alienarent, vel in alios uſus, quam eos, ad quos deſtinatæ erant, conſumerent: quibus ex capitibus reſtitutionis obligatio naſci ſolet, *c. ſi res aliena 14. quæſt. 6.* Quod autem neutra ex his rationibus clerici teneantur, ex eo evincitur, quia fructus iſti ratione dominii ad ipſos pertinent, ut probatum manet; & percipiunt eos juſto titulo, videlicet diviſionis, & adjudicationis, cujus fiunt participes mediante canonica inſtitutione: nec eo caſu, quo in profanos uſus expendunt, peccant contra legem juſtitiæ, ſed tantum contra legem charitatis, juxta quam ſtrictius ipſi tenentur ſuperfluum in pauperes erogare, quam laici. Facit etiam, nam ſi ipſi contra juſtitiam peccarent, daretur actio Eccleſiæ, vel pauperibus ad reſcindendam ipſam alienationem, & bona recuperanda, ut contingit fideicommiſſario in caſu ſupra relato; ſed nulla actio competit Eccleſiæ, vel pauperibus ad recuperanda bona ita profuſe expenſa: igitur quia talis diſſipatio non fit contra legem juſtitiæ, & per conſequens non manet reſtituendi obligatio. Proſequuntur Sarmientus *ubi ſupra*, Hurtado *de congrua ſuſtent. reſol. 1. per totam*. Manet ergo, dominos eſſe bonorum, quæ intuitu Eccleſiæ acquiſierunt, & nullo modo donationes, ſimileſve alienationes ab eis factas irritari poſſe, licet verum ſit, eos mortaliter peccare contra præceptum charitatis, profuſe diſſipando, ut pluribus relatis docet Solorzanus *tom. 2. de jure Indiarum, l. 3. cap. 10. num. 26.* Omnino videndus eſt D. Joſephus de Retes *in aureo tractatu de donationibus, c. 12. per totum*. 7 Reſpondetur fundamentis negativæ.

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.R.L.

TITULUS XXVI.
De Teſtamentis.
CAPUT PRIMUM.

Greg. a *Anthemio Campaniæ Subdiacono.*

QUorundam ad nos relatione pervenit, quod *b* Importunus *c* Attellanæ civitatis Epiſcopus, dum de hac luce *d* migraret, condito teſtamento, in octo unciis totius *e* ſubſtantiæ ſuæ nurum *f* ſuam hæredem inſtituerit, & Eccleſiam ſuam in reſiduis *g* quatuor. Hortamur ergo experientiam tuam, ut ſolita inquiſitione diſcutias, & quid Eccleſiæ ipſius eſſe *h* patuerit, a qualibet perſona detineri nullatenus patiaris, niſi hoc ſolum, quod eum ante Epiſcopatus ordinem proprium habuiſſe conſtiterit. Quidquid vero, vel ante Eccleſiæ ipſius eſſe cognoveris, vel in *i* Epiſcopatus ordine prædictum Epiſcopum acquiſiſſe, in ejuſdem Eccleſiæ conſervetur *j* dominio, ne quiſquam exinde aliquid uſurpare qualibet occaſione præſumat. Clerum vero plebemque ejuſdem Eccleſiæ cum omni te volumus inſtantia commonere, quatenus præficiendum ſibi ſine dilatione aliqua *k* eligant ſacerdotem qui Clerum, plebemque, vel res Eccleſiæ ipſius cauta, regularique valeat obſervatione diſponere. Pariter etiam Clerum, plebemque ipſius Eccleſiæ, vel quæ ei unitæ ſunt, Cumanæ inſtantius commoneto, quatenus & ipſi omni mora, dilationeque poſtpoſita aptum ſibi eligere debeant ſacerdotem, ne diu, & tali præſertim tempore, Paſtoris proprii ſint regimine deſtitutæ.

NOTÆ.

1 a GRegorius.) In hac 6. collectione textus hic tribuitur Gregorio IX. in aliis Gregorio III. ſed male, cum auctor ejus ſit Greg. Magnus *l.7. ep. indict.5. ep.52.* ex quo regeſtro ita reſtituo integram, & epigraphen hujus textus. De Anthemio Subdiacono jam nonnulla notavi *in c. 3. de elect.*

2 b *Importunus.*) Cui etiam ſuppreſſo nomine dignitatis, reſcribit idem Gregorius *l. 2. ep. 10.*

c *Attellanæ.*) Attella civitas eſt Campaniæ, vulgo *S. Arpino:* habuit Eccleſiam Cathedralem jam a primis Eccleſiæ ſæculis: ex ejus Epiſcopis primus ſubſcripſit Synodo Romanæ ſub Hilario: & Felix tertiæ Synodo Romanæ ſub Symmacho, ut refert Carolus a S. Paulo, *l. 1. Geogr. ſacr. fol. 55.*

3 d *Migraret condito teſtamento.*) Plerumque enim teſtamenta fiunt in ipſo vitæ exitu. Conc. Salzeburg. Tempore Martini V. *can.*28. Non obſtante conſuetudine, quæ potius eſt corruptela, ubi jura teſtamentorum factionem non prohibent. Etiam in lecto ægritudinis conſtitutus legare, diſponere & ordinare poteſt de bonis ſibi collatis a Deo piis locis, aut aliis; unde ſuprema conteſtatio dicitur *in l.20. §. ult. ff. de teſtam.* ultimum eloquium, ultimus ſermo, poſtrema vox, ut probat Briſſonius *de verb. ſignif. verbo teſtam.* Ea enim, quæ in teſtamento diſponuntur, eo animo relinquuntur, ut poſt mortem habeant effectum: unde Conſultus *in l.1. ff. qui teſtam.* teſtamentum ita diffinit, ut ſit juſtæ voluntatis noſtræ ſententia de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri vult; morte enim teſtamentum confirmatur, nec antea viventis datur hæreditas, *l.1. ff. de hæredit. l.2. §. interdum, ff. de vulgari*: confirmatur enim morte, *l.1. C. de ſacroſ. Eccl.* ibi: *Poſtquam jam velle non poſſunt*: prooemium tit. 1. *partit.6.* ubi Greg. *gloſs.2.* unde recte arguebat D. Paulus ad Hebræos *c.9. v.16. & 17.* his verbis: "Ubi enim teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt, intercedat teſtatoris. Teſtamentum enim in mortuis confirmatum eſt, alioquin nondum valet, dum vivit qui teſtatus eſt." Quæ verba tranſcripſit Pontifex *in c. cum Marthæ, de celebr. Miſſ.* & explicuit Lactant. *l.4. divinarum inſtit. c.20.* unde ſupervacua erat cautio illa teſtatorum, qua diſponebant, ut tunc demum ille, aut ille hæres eſſet, cum decederent, de qua Salvianus *de avarit. fol.126.* ait: "Sed in teſtamento ipſo providentiſſime caves, & ſolicite ac diligenter inſcribis: Quando ego ex rebus humanis exceſſero, tunc mihi cariſſime hæres eſto." Notarunt Ritherurſius *ibi*, Mancinus *de triplici juris collat. c.227.* Carranza *de partu, tit. de moriente*, & infra dicemus *in c. Raynuntius.*

4 e *Totius ſubſtantiæ.*) Ideſt patrimonii, cenſus, ſeu fortunæ, paſſim enim in jure ſubſtantia accipitur pro cenſu, ſeu patrimonio, *l. cogi 16. ff. ad Treb. l.51. ff. de petit. hæred. l.3. §. nunc videamus, ff. de ſuſpect. tut. l. in duplic. ff. ad l. Falcid. l. Lucius, §. Lucius, ff. ad Treb. l. Julianus, ff. qui & a quibus, l. Titia, §. Lucius, ff. de legat. 2.* Briſſonius *de verb. ſignif. verbo Subſtantia.*

f *Nurum ſuam hæredem inſtituit.*) Quæ inſtitutio duplici ex capite impugnari poteſt. Primo ex lege Voconia, qua cautum fuit, ne quis feminam hæredem faceret ultra quadrantem, ſive ut Diocaſus ſcribit *l.56.* ultra 25. millia ſeſtert. quæ 4. pars eſt bonorum ejus, qui cenſus dicitur. De ea D. Aug. *l.3. c.21.* ibi: "Nolebant divites fieri feminas. Intolerabilius nihil eſt, quam femina dives:" Et *l. qui concubinam 29. §. cum ita, de legat.2.* ex Quintiliano *declamat.264.* probat Balduinus *ad eand. l. Voconiam*: ex Livio, Cicerone, & Gellio probat Covar. *in c. Raynuntius, in princ. n.35.* ad quam legem Voconiam obſervo ſpectare legem *codicillis 18. §.1. de annuis legat.* ibi: *Semprania ſoror ex triente*; & ibi: *Abſtinuerat.* Secundo inſtitutio hæc impugnari poterat ex eo, quia filii ſpurii hæredes inſtitui non poſſunt a clericis, *authent. ex complexu, C. de inceſt. nupt. l.10. tit.13. p.6. l.10. tit.5. l.3. fori, l.10. Tauri, l.6. tit.8. l.5. recop.* Molina *l.1. de primog. c.4. n.45. & l.2. c.11.* Peregr. *de fideicom. art. 11. n. 67. & de jure fiſci l.3. tit. 18,* Caſtillo *l.5. controv. c.67.* Borellus *de Magiſtr. l.1. c.7. & l.2. c.2. & de præſt. Regis, c.30. n.30.* Flores a Mena *q.16.* Solorzanus *tom.2. de jure Indiar. l.2. c.17. n.7.* Valenzuela *conſ.10.* Sed per nurum perſonam hæreditas perveniebat ad filium ſpurium: Igitur ſuſtineri non poterat inſtitutio, *ex l. quare 38. ff. de bonis libert. l. ſi poſtulante 67. §. fin. ff. ad Treb. l. nec per ſe, C. de hæredit. inſt.* docuit late Matienzo *in l.6. gloſ.8. n.27. tit.8. l.5. recop.* Quibus difficultatibus antequam ſatisfaciamus, ſciendum eſt primis Eccleſiæ naſcentis temporibus habentes filios fideles, non accuſatione luxuriæ natos, potuiſſe in Epiſcopos eligi, & conſecrari, juxta D. Paulum *ad Timoth. c.13.* ibi: *Filios habentem; relatum in c.1. 26. diſt.* & ſupponitur *in c. ſint manifeſta*, ibi: *Aut filios, &c. Epiſcopus qui filios, 12. q. 2.* & aliis congeſtis ab Ant. Aug. *in epit. l.4. tit. 25. & 37.* Probant Barboſa *de pot. Epiſc. 1. p. tit.2. gloſ.4.* Baronius *to.1. anno 58. n. 13.* Lemaiſtre *de Inſtit. Epiſc. l.1. c.6.* Quod prohibitum fuit, ne filiorum amore bona Eccleſiæ dilapidarent, primo a Pelagio *in c. Cathinenſis 17. 61. diſt.* & ſucceſſoribus, *in c. prius, c. de Syracuſanæ, 28. diſt.* & a Juſtiniano *in Nov. 123.* Sed mox antiqua conſuetudo renovata fuit, ut conſtat *ex d. c. qui filios.* Similis etiam varietas circa eos, qui concubinam habuerunt, in Epiſcopos eligendos, contigit: primis enim temporibus eligi non poterant in Epiſcopos qui aliquando concubinam habuiſſent; ſed ſequentibus ſæculis id permiſſum fuit, *c. fin. 51. diſt.* unde præſens textus exaudiendus eſt de Epiſcopo filium illegitimum habente nam ſi filius eſſet legitimus, ipſum inſtitueret hæredem imo ſi nurum inſtitueret, eo præterito, teſtamentum nullum eſſet, *l. inter cetera, cum vulgatis, ff. de liber. & poſtumis*: niſi dicamus, filium legitimum, ſed jam prædefunctum fuiſſe. Nec tunc obſtat, quod de lege Voconia dicebamus; nam jam pluribus retro annis abrogatum fuiſſe conſtat *ex §. ceterum, Inſt. de legit. agnat. ſucceſſ.* & docuerunt Cujacius *l.31. qq. Papin. in l. in multis 9. de ſtatu homin.* Ant. Aug. *de ll. c. 1. de l. Voconia*, Balduin. *eod. tractatu.* Nec obſtat alia pars ipſius difficultatis; nam licet Epiſcopi, aut clerici non poſſent hæredes inſtituere filios illegitimos, poterant tamen inſtituere nurus, ſeu generos; nec talis inſtitutio fraudis ſuſpicione argui poteſt, ex ratione textus, *in l. fin. ff. de his quibus ut indign.* ibi: "Si gener ſocerum hæredem reliquerit, taciti fideicommiſſi ſuſpicionem ſola ratio paternæ affectionis non admittit." Nec lucrum quod provenit ex hac hæreditate venit in conſiderationem; ſiquidem immediate non capitur a patre, ſed propter perſonam conjugis: & ita filii incapacitas non attenditur, argumento legis *ſi is qui 6. ff. de vulgar. l. ſi is qui, ff. de liber. legat. l. 24. ff. ad l. Corneliam, de falſis*: docent Covar. *in 4. p. 2. c. 8. §. 1. n. 13.* Ant. Gomez *in l. Tauri, n. 18.* Parladorius *lib. 1. rerum quot. c. 16.* Larrea *deciſ. 95. per totam*, Valenzuela *conſil. 7.*

6 g *In reſiduis quatuor.*) Plerumque enim teſtatores hæreditatem ſuam in 12. uncias dividunt, & ita ad aſſem perveniunt, *l. interdum 13. §. 1. l. ſervus 59. §. ult. ff. de hæred. inſtit. §. hæreditas, Inſtit. eod. tit.* quæ diviſio dicitur ſolemnis *in d. l. 13. §. 1.* quia Romani ſemper uti ſolebant aſſe, ut probant Mariana *de ponder. c.2.* Valtejus, Balduinus, & alii inſtitutarii *in dict. §. hæreditas*, Duarenus *lib. 2. capit. 36.* cujus moris rationem reddit Hieronymus Magnus *libr. 1. Miſcellan. capit. 15.* Partes aſſis ſunt, prima uncia, totius aſſis pars duodecima: ſextans, quaſi ſexta pars aſſis: tres unciæ appellantur quadrans, quaſi quarta pars aſſis: quatuor unciæ triens, quaſi tertia pars aſſis: quinque unciæ, quincunx: ſex, ſemis: ſeptem, ſeptunx: octo, bes: novem, drodans: decem, dextans: undecim, deunx: duodecim, as. De eis Juvenal. *ſatyr. 1.*

Unciolam Proculejus habet, ſed Gilo deuncem.

Uncia etiam in minutiores partes dividebatur, veluti in ſemunciam, cujus mentio fit *in l. Papin. 8. §. quoniam, ff. de inoffic. l. item 17. §.1. ff. de hæredib. inſtit.* Rurſus ſemuncia in tres ſextulas, & una ſextula cum dimidia dicebatur ſicilicus, cujus mentio fit *in l. liberto 22. §. filia, ff. de annuis legat.* Unde Epiſcopus in præſenti caſu de aſſe integro diſpoſuit, nurum inſtituendo in octo uncias, Eccleſiam vero in reliquis quatuor.

7 h *Ipſius eſſe patuerit.*) Conſonat textus *in c. 1. 12. quæſt. 5. cap. ſint manifeſta 12. quæſt. 1.* pro quorum jurium expoſitione Gloſſa *in d. c. 1.* Panormitanus *in c. cum eſſes, n. 24. h. t.* Bertachinus *de Epiſcopo, p. 4. c. 4.* Barboſa *in c. 3. columna 2. de pecul. cleric.* docent, onus hoc probandi bona intuitu Eccleſiæ fuiſſe acquiſita, non ſemper incumbere Eccleſiæ, aut hæredibus Epiſcopi, ſed poſſeſſorem bonorum ſimilium transferre onus probandi in adverſarium, ut in aliis judiciis evenit: ſed verius credo, ſemper onus hoc probandi incumbere hæredibus Epiſcopi; quia a jure præſumitur, omnia bona ab Epiſcopis, vel clericis acquiſita poſt conſecrationem, intuitu Eccleſiæ fuiſſe quæſita, ut ſuperiori titulo probavi; unde ob hanc juris præſumptionem, qua Eccleſia ſemper nititur, onus probandi incumbit hæredibus Epiſcopi. Ut autem omnis ambiguitas tollatur, in jure cautum eſt, ut Epiſcopus ante con-

ſecrationem teneatur facere inventarium omnium rerum quæ poſſidet, ut conſtet poſtea acquiſita, intuitu Eccleſiæ fuiſſe quæſita, *c. manifeſta, c. ſint manifeſta, 12. q. 1.* Solorzanus *lib. 3. de jure Indiar. c. 11. n. 6.* & non ſolum Epiſcopum regularem, verum & ſæcularem debere inventarium hoc conficere, late probat Parexa *de inſtr. edit. tit. 5. reſol. 5.*

8 i *In Epiſcopatus ordine.*) Ex his verbis aperte probatur, Epiſcopatum eſſe ordinem diſtinctum a Presbyteratu, & aliis gradibus ſacris; quod etiam probatur *ex can. 1. 2. 68. & 69. Apoſtolor. c. Epiſcopus cum ordinatur, 23. diſt. c. Epiſcopi, c. 5. 64. diſt. c. 1. verſ. etſi in hoc, 32. diſt. c. ſi ſervus, 54. diſt. c. illud, 77. diſt. c. Diaconus, 93. diſt. c. quotiens 5.* ubi Gloſſa, *verbo Sui ordinis, de purg. canonic.* Quomodo autem id procedat in ſententia eorum, qui tenent ſeptem tantum gradus dari in Sacramento Ordinis exponunt Sebaſtianus Cæſar *de eccleſ. hierarch. q. 4. §. 3.* Barboſa *de pot. Epiſc. p. 1. c. 2. & 2. p. alleg. 1. n. 18.* Hallierius *de ſacris elect. ſectione 1. de numero Ordinum.*

9 j *Conſervetur dominio.*) Imo hæc bona ſucceſſori debent reſervari, *c. illud, 12. q. 2. c. præſenti, de offic. Ord. lib. 6. c. quid ſuper, de elect. eod. lib. c. 4. de conſt. in 5. comp.* cujus verba dedi in calce textus *in c. 45. de elect.* Igitur non Eccleſiæ viduatæ competunt. Hujus opinionis plures Doctores refert Solorzanus *de jure Indiar. lib. 3. c. 11. n. 6.* ubi varia congeſſit de ſpoliis Epiſcoporum: ſed pro temporum, & provinciarum varietate textus hos expoſui *in c. 4. de ordin. n. 7.*

k *Eligant.*) Temporibus enim Gregorii Magni electio Epiſcoporum ſpectabat ad Clerum cum collaudatione plebis, ut probavi *in c. 2. de elect.*

COMMENTARIUM.

10 Concluſio deducitur, & probatur. EX hac D. Greg. ep. ſequens communiter deducitur aſſertio: "Epiſcopus de rebus patrimonialibus teſtamentum facere poteſt, de rebus vero intuitu Eccleſiæ acquiſitis teſtari non valet." Probant eam textus *in c. Epiſcopus 19. c. ſint manifeſta, c. manifeſta 12. q. 1. c. Epiſc. 34. 12. q. 1. c. placuit 1. c. 3. 12. q. 3. c. nulli 1. c. obitum, c. fixum, c. ſi Epiſcopus 12. q. 5. c. cum multa 12. q. 8. c. relatum 12. h. t. c. cum dilectus, de jure patron. c. ſi quis Epiſcopus 5. cum ſeq. de hæretic. c. 8. h. t. in 1. collect. c. 1. de ſucceſſ. ab inteſt. c. 3. eod. tit. in 1. collect.* Greg. noſter *l. 9. ep. 1.* ibi: "Quicquid prædictus pater tuus Epiſcopatus ſui tempore de proprio Eccleſiæ conſtiterit conquiſiſſe, ne tollas, quia & ſacrorum canonum legibus noſcitur eſſe deffinitum, ut in his, quæ Antiſtes Epiſcopatus tempore acquiſiverit, non alius niſi ſola ſuccedat Eccleſia." Conc. Hiſp. *can. 1. & 5.* Agathenſe *can. 33.* Tolet. 9. *can. 7. & 10.* Conc. Francofordienſe *can. 41.* "Et hæredes, vel propinqui Epiſcopi, res quæ ab Epiſcopo ſunt acquiſitæ, aut per comparationem, aut traditiones, poſtquam fuerit ordinatus, nequaquam poſt ejus obitum hæreditare debeant, ſed ad ſuam Eccleſiam revertantur. Illæ autem, quas prius habuit, niſi traditionem ad Eccleſiam ex eis fecerit, hæredibus, & propinquis ſuccedant." Pariſienſe ſub Ludovico *l. 1. c. 16.* Carthag. 3. ſub Siricio *can. 3.* Alemanicum ſub Conrado celebratum an. 1225. *can. 5.* Oxon. in Anglia *can. 27.* quorum verba referunt Creſpet. *in ſumma, verbo Teſtamentum*, Ant. Auguſt. *l. 15. epit. jur. tit. 45. authent. Licentiam, C. de Epiſc. & cleric.* Illuſtrant ultra congeſtos in præſenti a Garanna & Barboſa *in collect. & ſelect.* idem Barboſa *de pot. Epiſc. alleg. 114.* P. Gregorius *lib. 3. partit. tit. 22. c. 4.* Borellus *to. 3. deciſ. tit. 20.* Quintanadvenas *l. 2. eccleſiaſticon, n. 19.* Valenzuela *conſil. 98.* Solorzanus *de jure Indiar. to. 2. l. 3. c. 10. n. 1.* Covar. & Cujacius *in præſenti*, Turcuretus *differr. 20. juriſd.* Montalvo *in l. 3. tit. 5. l. 1. legum fori*, Hieronymus Garcia *in ſumma, tract. 1. diffic. 4. dub. 1.* Ferro Manrique *de differ. c. 157.* Luduvelius *de ult. volunt. fol. 19. & 194.* Murga *to. 1. diſquiſit. tract. 4. diſquiſit. 5.* D. Joſephus de Rete *de donat. c. 12.*

11 Impugnatur tradita aſſertio. Sed adverſus hanc aſſertionem ita pro dubitandi ratione inſurgo: Qui dominium rerum ſuarum perfectum habent non ſolum in vita, verum & teſtamento, de illis diſponere valent, permittente lege decemvirali ita concepta: "Paterfamilias uti legaſſit ſuper pecunia, tutelave ſuæ rei, ita jus eſto." Cujus legis mentio extat apud Pomponium *in l. verbis 120. ff. de verb. ſignific.* Ulpianum *in fragment. tit. 11. §. 14.* Juſtinianum *in nov. 22. de nuptiis, c. 2. & in princ. Inſtit. de l. Falcid.* & alios, quos refert Jacobus Gothofredus *ad ll. XII. Tabul. tabul. 5.* Sed Epiſcopi habent verum, & perfectum dominium bonorum, quæ intuitu Eccleſiæ acquiſierant, adeo ut ſi inter vivos ea diſſipaverint, ad reſtitutionem non teneantur. D. Thomas *Quodlib. 6. q. 8. art. 12.* ibi: "De aliis vero bonis, ideſt intuitu Eccleſiæ acquiſitis, non committitur peccatum, niſi per abuſum, ſicut & de patrimonialibus dictum eſt." Late probavi ſuperiori titulo, & fundat Villaroel. *tom. 1. regim. Eccleſ. p. 1. q. 3. art. 4.* Igitur ſicut de illis inter vivos diſponere poſſunt transferendo eorum dominium, ita etiam & teſtamento. Augetur primo hæc dubitandi ratio ex eo; nam is poteſt donare cauſa mortis, qui teſtamentum facere valet, *l. 1. §. 1. ff. de tutel. & rationibus, l. filius 7. §. paria autem, ff. de donat. l. 10. C. qui teſtamenta.* Sed Epiſcopi donare poſſunt cauſa mortis, *c. ad hæc*, ubi dicemus, *infra hoc tit.* ergo & teſtamentum facere de ipſis bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis. Fulcitur ſecundo hæc difficultas ex eo; nam ſi Epiſcopi teſtamentum valeret dumtaxat pro rebus patrimonialibus, non vero pro rebus intuitu Eccleſiæ acquiſitis, ſequeretur Epiſcopum decedere teſtatum pro parte, videlicet pro bonis patrimonialibus; & inteſtatum pro parte videlicet pro bonis acquiſitis intuitu Eccleſiæ; quod naturaliter inter ſe pugnat, *l. jus noſtrum 7. ff. de reg. jur. l. 1. §. ſi ex fundo, l. 13. §. 2. l. 35. de hæred. inſtit.* Ergo teſtamentum ab Epiſcopo factum, aut debet ſuſtineri pro omnibus rebus, aut pro omnibus infirmari.

12 De his qui teſtamentum facere nequeunt. Qua dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſens deciſio, cujus rationem interpretes ex eo deducunt, quia cum Epiſcopi non ſint domini fructuum, quos percipiunt intuitu Eccleſiæ, ut docent plures, quorum nomenclaturam, & fundamenta retuli ſuperiori commentario; ideo de eis teſtamentum facere nequeunt: ſed cum verior ſit contraria ſententia, quam late in prædicto commentario probavi, videlicet verum dominium in eiſdem fructibus Epiſcopos habere, hæc ratio ſuſtineri non poteſt. Ea igitur omiſſa, ut veram aſſignemus, præmittendum eſt, omnes illos teſtamentum facere non poſſe, quibus aliqua lege ſpeciali prohibitum eſt; unde teſtamenti factionem activam, eſſe de genere permiſſorum, vulgo docetur argumento textus *in l. metus 13. §. 1. ff. de procurat. l. cum Prætor 12. ff. de judiciis, l. 1. ff. de teſtibus, l. hos accuſare 12. ff. de accuſ.* Quod agnovit Alphonſus noſter *in l. 13. tit. 6. partit. 1.* ibi: "Todos aquellos aquien no es defendido por las leyes de eſte libro pueden hazer teſtamento." Docuerunt Duarenus *ad tit. qui teſtamenta, c. 2.* Donellus *l. 6. comment. c. 5.* Graſſus *de ſucceſſ. §. teſtamentum, q. 20. an. 1.* Treutl. *vol. 2. diſp. 1. theſi 2.* Pichardus *in rubric. de teſtam.* Hunnius *in Encycl. tit. de teſtamentis*, P. Greg. *l. 3. partit. tit. 22. c. 4.* Luduvelius *de ult. volunt. in princ.* D. Joſephus de Retes *l. 1. opuſcul. c. 22.* Prohibitum tamen eſt teſtamentum facere aliquibus natura ipſa, aliis lege civili, aut canonica. Natura prohibentur, qui voluntatem, aut ſanam mentem non habent, ut impuberes, *l. qua ætate 5. ff. de teſtam. §. præterea, Inſtit. quibus non eſt permiſſum*: docent plures relati a Narbona *de ætate, anno 14. q. 46.* Pinellus *l. 2. ſelect. c. 10. n. 53.* in qua parte notandi ſunt textus *in l. tam is, ff. de donat. cauſ. mortis, juncta l. 1. §. 1. ff. de tutel. & ration. l. 6. C. de teſtam. militis*, Ulpianus *in fragm. tit. de teſtam. §. feminæ, l. 3. C. quando provocare, l. 2. §. per contrarium, ff. de his quib. ut indign. l. 10. §. ult. ff. de captivis, juncta l. lex Cornelia, ff. de vulgari, l. Stichum 95. §. aditio*, ibi: *Pecunia ex teſtamento pupilli, ff. de ſolut. l. inviti 19. ff. de teſtibus*, juncto Cujacio *ad Papin. l. 1. de adult. in l. 2. ff. de accuſat. nov. 6.* Similiter furioſus, *§. furioſus, Inſt. quibus non eſt permiſſum, l. in adverſa 17. ff. de teſtam.* Donellus *d. l. 6. c. 5.* Circa quem notandi ſunt textus *in l. nec fideicommiſſa 30. ff. de legat. 3. juncta l. Titia, ff. de inoffic. l. 1. ff. de ſuis & legit. hæred. l. 2. §. in ſuis, de legit. ſucceſ. in collatione legum Moſaic. l. 1. ff. de bonor. poſſeſ. furioſ. l. 12. §. ſi impubes, ff. de inſtit. l. ult. ff. de bonor. poſſeſſ. l. pro parte, ff. de ſervit.* celebris locus Valerii Max. *l. 7. de teſt. c. 8.* Lege civili prohibentur teſtamentum facere, primo prodigi, *l. is qui bonis 18. ff. qui teſtamenta, §. item prodigus, Inſt. quibus non eſt permiſſum*, Donel. *in l. 6. ff. de verb. oblig.* Notandi tamen ſunt textus *in l. Imperator 50. ff. ad Treb. l. Antiſtius 62. §. 1. de acquir. hæredit.* Secundo ſervi, *l. ſi filius ff. qui teſtamenta*, ubi obſervandi ſunt textus *in l. 1. C. de edicto D. Hadriani, l. in bello 12. §. Codicillis, ff. de captiv.* Ulpianus *in fragm. tit. 20. §. ſervus, nov. 38. Leonis*, & elegans locus Plinii, quem exponit Cujacius *tract. 2. ad Afric. in l. 107. §. 1. ff. de legat. 1.* Tertio deportati, ultimoque judicio damnati, *l. ejus qui, §. 1. ff. de teſtam. l. qui, ult. ff. de pœnis, l. 6 §. ejus ff. de injuſto rupto.* Quarto filius in ſacris paternis exiſtens, *l. qui in pot. 6. l. filius, ff. qui teſtamenta, princ. Inſt. quibus non eſt permiſſum*: cui principio opponi poſſunt textus *in l. poſt mortem, ff. de adopt. l. 2. §. undecumque, ff. ad Trebel. l. 6. §. 4. de ſtatulib. l. 3. §. idem 9. ff. de min. l. filius 18. ff. ad l. Falcid. l. 1. §. ſed ſi filius, ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabul. l. Ariſto, ff. de jure codicil. l. 9. & 10. ff. de injuſto rupto, l. avus 79. ff. de jure dot.* juncto Gothofr. *ibi, l. 1. §. 7. ff. de tabul. exhib. l. 9. §. fin. ff. de liber. & poſth. l. 1. §. filius 9. ff. de ſepar. bonor. l. 1. §. 17. ff. ad Tertyl. l. 2. §. 3. ff. unde legit. l. ille 13. §. 2. ff. ad Treb. l. ſi ad patrem 10. l. ſi pater 15. ff. de ſuis & legit. l. ult. §. ſi filius, C. de bonis quæ lib.* Videndi ſunt D. Joſephus de Retes *d. c. 22.* Marc. Aurel. Galbanus *de uſufruct. c. 9. & 10.* Lege canonica prohibentur teſtamentum condere, primo monachi, & ceteri religioſi, ut dicemus in textu ſequenti: ſecundo uſurarii manifeſti, *c. fin. de uſuris, lib. 6.* & Epiſcopi, & ceteri clerici de bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis. De Epiſcopis agitur in præſenti, de ceteris clericis *in c. cum in officiis, hoc tit.*

13 Traditur decidendi ratio. Unde jam apparet vera præſentis deciſionis ratio; ideo enim Epiſcopi teſtamentum facere nequeunt de bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis, quia hoc illis expreſſe prohibitum eſt ſacris canonibus, ut conſtat *ex d. c. cum in officiis*, ibi: *Quia antiquis canonibus conſtat inhibitum*; Et ex noſtro Greg. Magno *d. l. 9. ep. 1.* ibi: "Quia & ſacris canonum legibus eſſe noſcitur diffinitum, ut in his, quæ Antiſtes Epiſcopatus tempore acquiſiverit, non alius, niſi ſola ſuccedat Eccleſia." *Conc. Hiſpal. 1. can. 1. ibi*: Comperimus in canone, &c. *c. quia nos, c. relatum 12. h. t.* ubi ſupponitur, hanc prohibitionem a ſacris canonibus provenire. Et ſi adhuc ſciſciteris, quanam ratione ducti Eccleſiæ PP. Epiſcopis inhibuerint teſtamentum facere de rebus intuitu Eccleſiæ acquiſitis? Reſpondeo rationem hujus prohibitionis aſſignari *in d. c. cum in officiis*, in illis verbis: "Cum in officiis charitatis primo loco illis teneamur obnoxii, a quibus beneficium non cognoſcimus recepiſſe." Quam ibi illuſtrabimus: inde cum Epiſcopi non exiguos, ſed amplos fructus ab Eccleſia percipiant, æquum eſt, ut cum decedunt, non in alios, quam in ipſam Eccleſiam conferant. Recte ergo Eccleſiæ Patres Epiſcopis, quamvis dominis, prohibuerunt teſtamentum facere de bonis intuitu Eccleſiæ acqui-

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

acquiſitis. Nec novum, aut inſolens eſt, ut qui dominium perfectum, aut irrevocabile bonorum habet, de eis in ultima voluntate diſponere non poſſit, ut rogatus rem aliquam poſt mortem reſtituere: licet enim ille dominus ſit, *l. non dico 6. ff. de rei vind. l. arboribus 12. §. Julianus, verſ. Nam ſi fiunt, ff. de uſufructu, l. ult. ff. de uſufructu earum rerum, l. 1. §. ſervi, ff. ad Senatuſconſ. Syllan. l. ſpecies 5. ff. de auro & argento legat. l. ſtatuliberum 9. ff. de ſtatulib. l. generaliter 29. §. ſub conditione, ff. qui & a quibus*, docent Pinellus *in l. 1. p. 2. n. 5. C. de bonis matern.* pluribus relatis a Caſtillo *de uſufructu, c. 30. n. 20.* Molina *lib. 1. de primog. c. 19. n. 4.* tamen de ſimili re diſponere non valet, *l. quidam 25. §. ſi quis filium, l. deducta 58. §. ult. ff. ad Trebel.* Similiter & filiisfamilias, quamvis dominis peculii adventitii, non eſt permiſſum de eo teſtamentum facere, *l. pen. C. qui teſtamenta*. Sed cum hæc prohibitio tota ſit juris poſitivi, poterit Pontifex diſpenſare, & Epiſcopis licentiam concedere diſponendi de hujuſmodi bonis. Covar. *in d. c. cum in officiis, n. 20.* Sanchez *lib. 7. ſummæ, c. 8. n. 48.* Nec talis facultas unico actu finitur, imo uſque ad vitæ exitum ea Epiſcopus uti poteſt. Sarmient. *de reddit. 4. p. c. 4.* Barb. *de pot. Epiſcopi, alleg. 114. n. 26.* Fachineus *l. 5. controv. c. 99.* Mancinus *ſacri juris controv. diſſert. 7. c. 20.* Secundæ partis præſentis aſſertionis ratio in promptu eſt; aſſerimus enim, Epiſcopos de bonis patrimonialibus teſtamentum facere poſſe; quia cum quoad illa bona nulla prohibitio adſit, merito tanquam ceteri patresfamilias de eis diſponere poſſunt, *c. cum dilectus, de jurepatron.*

14 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſupra expenſa, cui facile reſponderi poteſt ex ſupra traditis; nam licet verum ſit, Epiſcopos eſſe dominos fructuum, quos intuitu Eccleſiæ percipiunt; tamen de eis in teſtamento diſponere non poſſunt, quia id illis ex juſtis cauſis prohibitum eſt. Nec obſtat augmentum difficultatis, argumento deducto a donatione cauſa mortis: nam illis ſatisfaciemus *in c. ad hæc, infra h. t.* Nec obſtat ultimum augmentum hujus difficultatis, deductum ex eo, quod juxta præſentem deciſionem Epiſcopus decedat teſtatus, & inteſtatus. Nam hæc bona acquiſita ab Epiſcopo intuitu Eccleſiæ, non deferuntur ab inteſtato, ſed potius occupantur ab Eccleſia proprio jure, ut contingit in poſſeſſore majoratus, aut eo qui bona tenetur reſtituere poſt mortem. Nam licet de illis non diſponat, de aliis tamen teſtamentum facere poteſt; nec ideo decedit pro parte teſtatus, & inteſtatus.

15 Exponitur c. Epiſcop. 12. q. 2. Sed præſenti aſſertioni obſtat textus *in c. Epiſcopus qui filios 12. q. 2.* ubi Patres Conc. Aghatenſis ſtatuunt Epiſcopum filios, aut nepotes non habentem extraneos inſtituere non poſſe, ſed Eccleſiam ipſam. Qui textus ſumme difficilis eſt; nam ſi accipiatur de bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis, quomodo inter filios, & nepotes de eis diſponere Epiſcopus valet? Si vero de bonis patrimonialibus, quomodo etiam inter extraneos de eis Epiſcopus non diſponit? Cui difficultati ut ſatisfaciant Gloſſa *ibi*, Covar. *in præſenti, n. 4.* Jul. Clarus *verbo teſtamentum, q. 27. n. 2.* Graſſus *de ſucceſſ. verbo Teſtamentum, q. 34.* affirmant textum illum non continere præceptum, ſed conſilium, ita ut Epiſcopus bona patrimonalia poſſidens, filios autem, aut nepotes non habens, ex honeſtate teneatur Eccleſiam propriam hæredem inſtituere. Sed hæc ſolutio aperte convincitur ex ipſo can. 24. Conc. Aghatenſis, ex quo textus tranſcriptus eſt; ubi eiſdem verbis utuntur Patres in eo canone, ac in aliis, in quibus præceptum injungunt. Ciron. *in parat. ad hunc tit.* docet, quod licet Epiſcopi de bonis patrimonialibus teſtamentum facere poſſint, attamen temporibus illius Conc. ſi filios, aut nepotes non habebant, extraneos hæredes eos inſtituere non poterant, ſed omnino Eccleſiam inſtituere debebant. Sed etiam hæc interpretatio rejicitur *ex c. ſint manifeſta 12. q. 1. c. fixum, 12. q. 5.* & ex præſenti textu, ubi libere, & abſolute permittitur Epiſcopis diſponere de rebus propriis intuitu Eccleſiæ acquiſitis. Quare his ſententiis omiſſis verius dicendum eſt, PP. Conc. Agathenſis in eo can. neutiquam aſſerere Epiſcopum filios non habentem, Eccleſiam, non vero extraneos, debere hæredem inſtituere; ſed tantum affirmare, Epiſcopum non poſſe aliquid de rebus Eccleſiæ oblatis alienare, vel diſtrahere. Si vero aliquid diſtraxerit, diſtinguendum eſſe, ita ut ſi filios, aut nepotes hæredes habuerit, ſimiles alienationes ſuſtineantur, compenſatione facta cum rebus ab Epiſcopo relictis; ſi vero filios, aut nepotes non habuerit, & extraneos hæredes inſtituerit, irrita ſit omnino talis alienatio, nec prædicta compenſatio admittatur. Quæ interpretatio facile deducitur ex ipſo can. 33. ubi ita ajunt PP. "Epiſcopus qui filios, aut nepotes non habens, alium quam Eccleſiam reliquit hæredem, ſi quid de Eccleſia, non in Eccleſiæ cauſa, aut neceſſitate inſumpſerit, quod diſtraxit, aut donavit, irritum habeatur; qui vero filios habet, de bonis quæ reliquit ab hæredibus ejus indemnitatibus Eccleſiæ conſulatur." Ex quibus verbis conſtat, in eo textu non agi de teſtamento ab Epiſcopo faciendo de bonis propriis inter filios, vel inter extraneos; ſed de rebus Eccleſiæ alienatis ab Epiſcopo, & quatenus compenſatione facta ex rebus propriis Epiſcopi Eccleſiæ conſulendum ſit; quomodo textum illum acceperunt Patres Conc. Spalenſ. 1. *can. 1.* his verbis. "Interea confidentibus nobis in Eccleſia Spalenſi S. Hieruſalem, breve mancipiorum Eccleſiæ, quos libertaſse viſus fuerat deceſsor tuus ſanctæ recordationis Gaudentius Epiſcopus, veſtri nobis Diacones obtulerunt: & non ſolum quos libertaverat ibidem relegimus, ſed etiam quos proximis ſuis de familiis Eccleſiæ donaverat, in eodem brevi recenſuimus adnotatos. Qua de re canonum inſtituta conſuluimus, ſi talis libertas, aut tranſactio potuiſset eſse ſtabilis. Comperimus autem in canone, ut Epiſcopus, qui res proprias, exceptis filiis, & nepotibus, alteris, & non Eccleſiæ ſuæ dimiſerit, quidquid de Eccleſiæ rebus aut donavit, aut vendidit, aut quoquomodo ab Eccleſia tranſtulit, irritum haberetur. Et ideo ſi res prædeceſs. tui Gaudentii Epiſcopi Eccleſia veſtra non poſſidet, liberi qui ab eo facti ſunt, non ſunt abſoluti. Ceterum ſi res illius in compenſationem Eccleſiæ veſtræ deſerviunt, illi prorſus maneant liberi; nam ſi (ut dictum eſt) præſtitum de ſuis rebus non fecit Eccleſiæ, damnum utique inferre non debuit. Propterea ergo de uno conſenſu omnes ſignificamus, magis humanius quam ſeverius cogitantes, ut hi, quos conſtat tali conditione fuiſse libertos, in jure Eccleſiæ maneant ut idonei; & peculium ſuum non aliis perſonis, ſed tantum ſuis filiis derelinquant: ipſis quoque filiis, & nepotibus cum peculio ipſorum, quaſi idoneis in jure Eccleſiæ permanentibus, in extraneam eis perſonam non liceat quippiam traſmutare; ſed ſi qui eorum ſine hærede diſceſserunt, peculium eorum veſtræ proficiat Eccleſiæ."

16 Exponitur can. 2. Concil. Lugdun. I. Secundo ſupra traditis obſtat textus *in can. 2. Conc. Lugdun. I.* ſub Pelagio II. celebrati, in illis verbis: "Ut teſtamenta, quæ Epiſcopi, vel Preſbyteri, ſeu inferioris ordinis clerici, vel donationes, aut quæcumque inſtrumenta propria voluntate confecerint, quibus aliquid aut Eccleſiæ, aut quibuſcumque conferre videantur, omni ſtabilitate ſubſiſtant." Ex quibus verbis aperte liquet, teſtamentum Epiſcopi, etiam ſine ulla ſolemnitate conditum valere: igitur quia Epiſcopi libere poſsunt teſtamentum facere, nulla adhibita diſtinctione inter bona patrimonialia, & acquiſita intuitu Eccleſiæ. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, verba illa exaudienda eſse de teſtamento ab Epiſcopis, vel clericis facto de bonis patrimonialibus, non vero de bonis intuitu Eccleſiæ quæſitis; tantum enim in eo canone agebatur de ſolemnitate adhibenda in teſtamentis ab Epiſcopis, vel Preſbyteris conditis, & de inſtrumentis donationis cauſa ab ipſis confectis; an videlicet ſolemnitas legalis eſset adhibenda? Et ſtatuunt PP. quod quomodocumque Epiſcopi, vel Preſbyteri teſtamenta condiderint, aut inſtrumenta donationis confecerint, ipſorum voluntas rata ſit.

C A P U T II.

a Idem *Epiſcopo Caralitano*.

QUia *b* ingredientibus monaſterium convertendi *c* gratia, ulterius nulla ſit teſtandi licentia, ſed res eorum ejuſdem monaſterii juris *d* fiant, aperta legis definitione decretum eſt. Quod cum pene omnibus notum ſit, in magnam nos Graviniæ Abbatiſſæ monaſterii ſanctorum *e* Gravini atque Luxorii inſinuatio admirationem perduxit, quæ Siricam monaſterii ſui Abbatiſſam poſtquam regendi ſuſcepit officium, condito *f* teſtamento legata quibuſdam aſſeruit reliquiſſe. Et dum de ſanctitatis veſtræ ſolicitudine quæreremus, cur res monaſterio competentes ab aliis pertulerit detineri, communis filius Epiphanius Archipreſbyter veſter præſens inventus reſpondit, præmemoratam Abbatiſſam uſque ad diem obitus *g* indui ſe monachica veſte noluiſse, ſed in veſtibus, quibus loci illius utuntur *h* preſbyteræ, permanſiſſe. Ad hoc replicabat prædicta Gravinia, hoc pene ex conſuetudine licuiſse, adeo ut Abbatiſſam, quæ ante ſupraſcriptam Siricam fuerat, talibus uſam fuiſſe veſtibus allegaret. Cum ergo de qualitate veſtium nec nos mediocriter cœpiſſemus ambigere; neceſsarium viſum eſt nobis, tam cum conſiliariis noſtris, quam cum aliis hujus civitatis doctis viris, quid eſſet agendum de lege tractare. Qui tractantes reſponderunt: Poſtquam ſolemni more Abbatiſſa ab Epiſcopo *i* ordinata eſt, & in *j* monaſterii regimine per annos plurimos uſque ad vitæ ſuæ tranſitum præfuit, veſtis qualitatem ad culpam forte Epiſcopi reſpicere, qui *k* eam ſic eſſe permiſerit; non tamen potuiſse monaſterio præjudicium irrogare, ſed res ipſius eidem loco, ex eo, quod illuc ingreſſa, & Abbatiſſa conſtituta eſt manifeſto jure competere. Et ideo quia ex dimiſſis illicite rebus Xenodochium poſſeſſionem aſſerit indebite retinere, his vos *l* hortamur affatibus, ut quia & monaſterium, & Xenodochium ipſum in veſtra eſt *m* civitate poſitum, omni cura, ac ſtudio providere debeatis, quatenus ſi poſſeſſio ipſa ex nullo præcedenti contractu, ſed ex eo memoratæ Siricæ legato deſcendit, antedicto monaſterio poſtpoſito ſtrepitu, vel excuſatione *n* reddatur. Si vero ex alio forte dicitur obtinuiſſe contractu aut fraternitas veſtra inter partes cognita veritate, quod legalis ſuaſerit ordo definiat; aut mutuo ſibi conſenſu arbitros eligant, qui earum valeant altercationes diſcindere. A quibus quidquid fuerit ſtatutum, ita veſtra proviſione ſervetur, ut nullum inter venerabilia loca jurgium remaneat, quæ magnopere alterna pacis ſunt fovenda concordia. Alia igitur omnia, quæ teſtamento prænominatæ Siricæ detinentur, quippe quod nullum eſſe legali ſanctione permittitur, neceſſe eſt ut jura monaſterii fraternitatis veſtræ ſolicitudine ſacerdotali per omnia ſtudioſe reparentur: quia imperiali *o* conſtitutione aperte ſancitum eſt, ut ea quæ contra leges fiunt, non ſolum inutilia, ſed etiam pro infectis habenda ſint.

N O T Æ.

1 a IDem. In prima collect. *ſub h. t. c. 3.* & in hac ſexta legitur tantum, *Gregorius*; ſed tam inſcriptionem, quam litteram textus reſtituo ex Regeſtro epiſtolarum D. Gregorii; ubi *l. 7. indict. 2. ep. 7.* reperitur hic textus, & ejus principium refertur a Gratiano *in c. quia ingredientibus 19. q. 3.* De Epiſcopo hoc Januario, & ejus diœceſi nonnulla notavi *in c. niſi cum pridem, de renunc.*

2 b *Quia ingredientibus.*) Cum effectu videlicet, & ingreſſu irrevocabili, qui contingit per profeſſionem validam, ut communiter exponunt Doctores, *in præſenti*, & *in authent. ingreſſi, C. de ſacroſ. Eccleſ.* quos ſequitur Sotomayor *in relect. ad textum in d. c. quia ingredientibus*: ſed perperam, nam textus *in d. authentica ingreſſi*, ad quam reſpexit Gregorius in præſenti, procedit in monachis tantum ingreſſis, ut aperte conſtat ex illis verbis: "Ingreſſi monaſteria, ipſo ingreſſu ſe, ſuaque dedicant Deo: nec ergo de his teſtantur, utpote nec domini rerum." Et ex Nola 5. Juſtin. *c. 5.* ex qua tranſcripſit Irnerius textum illum. Quare hæc verba, *Quia ingredientibus*, accipienda ſunt juxta tempora Gregorii, de illis, qui ingrediuntur monaſterium. Sciendum enim, olim non induiſſe habitum monachalem eos, qui annum probationis peragebant, ſed cum veſtibus propriis inceſſiſſe; ſed tunc demum eas mutaſſe, cum per ingreſsum profitebantur Religionem, *c. ſuper, de regularibus*, ubi dicemus: *in addit. Capitul. Caroli, c. 35.* legitur: "Ipſe vero ne tondeatur, nec veſtimenta priſtina immutet prius, quam obedientiam promittat." Quare monachi ab eo inſtanti, in quo monaſterium ingrediebantur, teſtamentum facere non poterant. Synodus 8. Conſtantinop. *can. 6.* ibi: "Monachi non debent habere proprium, ſed omnia eorum monaſterio adſcribi. Dicit enim B. Lucas de iis qui credunt in Chriſtum, & monaſticam inſtitutionem deſcribunt, quod nemo quidquam eorum quæ aderant, proprium eſſe dicebant, ſed erant illis omnia communia: & ideo iis; qui monachi eſſe volunt, prius datur facultas de ſuis rebus teſtandi, ac diſponendi, & quibuſcumque velint perſonis, lege ſcilicet non prohibitis, ſua tranſmittendi. Poſtquam enim monachi facti fuerint, omnium bonorum dominium monaſterium habebit, & nullam de rebus propriis curam gerere, vel diſponere eis permiſſum eſt." Quia cum ab eo die ſe, & ſua monaſterio obtuliſſent, teſtamentum facere amplius non poterant, *c. ult. de ſucceſ. ab inteſt.* Poſtquam tamen annus probationis peragitur a novitiis cum ipſis monachis, poſt tonſuram, & habitus mutationem, non attenditur tempus ingreſſus, ſed profeſſionis; ideoq; ante ſolemnem profeſſionem libere novitii de rebus ſuis diſponere valent, ut late probant Th. Sanchez *l. 7. in Decal. c. 3.* Tamburin. Pellizzarius, & Diana congeſti a Hieron. Garcia *p. 1. polit. regul. tract. 2. difficul. 6.* Hurtado *de congrua ſuſtent. tom. 2. l. 6. reſol. 10. per totam*. Vivar. *de veteri monach. l. 6. c. 3. n. 28.*

3 c *Convertendi gratia.*) Ideſt in monaſterium a vita ſæculari, & laxiori ad ſtrictiorem tranſeundi cauſa. Tranſitus enim laicorum ad monaſticam vitam, converſio reglionis cauſa appellatur. Conc. Aurel. 1. *can. 23.* ibi: "Monachus in monaſterio converſus, ſi pellici poſtea, vel uxori fuerit ſociatus, tantæ prævaricationis reus nunquam eccleſiaſtici gradus officium ſortiatur." Synodus Turonenſis 2. *can. 16.* ibi: "Si qui in monaſterio converſi ſunt, aut converti voluerint, nullatenus exinde habeant licentiam evagandi." Greg. noſter *l. 7. indict. 1. ep. 12.* Fileſacus *l. 1. ſelect. c. 10. fol. 161.* Notabimus infra *in tit. de converſ. conjug.* Sed quia & illi, qui caſtitatem in ſæculo promittebant, dicebantur converti. Conc. Agath. *can. 16.* Arelat. 2. ſub Silveſtro *can. 1.* Aurel. 5. *can. 19.* ibi; "Quæ in domibus propriis, tam puellæ, quam viduæ, commutatis veſtibus convertuntur:" tamen quia illi religioſi non fiebant, & teſtamentum facere poterant, ideo conjunxit Greg. noſter ingreſſum monaſterii cum propoſito converſionis, ut denotet non ſufficere converſionem ſolam, quæ fit etiam in ſæculo; nec ingreſſum in monaſterio ſine converſione, cum plures ingrediantur monaſterium, non tamen monachi fiant, quia deeſt animus converſionis, ut illi qui pœnitentiæ peragendæ cauſa in monaſteriis detruduntur, de quibus agemus *in c. 1. de reg.*

4 d *Juris fiant.*) Monaſterium enim ipſo jure conſequitur dominium omnium bonorum, quæ monachus poſſidebat, nullo ab eo facto teſtamento ut probant late Gedeus *tom. 1. conſil. conſ. 25.* Hieronymus Garcia *d. tom. 1. polit. regul. tract. 4. diffic. 5. dub. 5.* Unde monaſterium ut ſucceſſor in univerſum jus tenetur ſolvere debita contracta ab ipſo monacho, ut probat Olea *de ceſſ. jur. tit. 3. q. 9. num. 33.*

5 e *Gravini, atque Luxorii.*) Monaſterium hoc eſt in ipſa civitate Calaritana conſtructum ab ejus incolis in honorem iſtorum ſanctorum, qui nati fuerant in ipſa inſula, ut refert Bonfant *l. 12. de Sanctis Sardin. c. 27. ad medium*.

6 f *Condito teſtamento legata.*) Legatorum enim proprium eſt, ut teſtamento, vel codicillis teſtamento confirmatis relinquantur, *l. illud 13. §. 1. l. quidam 14. in princ. ff. de jure codicil. l. ab hæreditatis 126. ff. de legat. 1. l. filius 20. §. 1. ff. de legat. præſt.* Ulpianus *tit. 24. de legat. in princ. l. impuberem 22. §. qui codicillos, ff. ad l. Cornel. de falſis*, docent Valentia *ad tit. de legat. c. 3. per totum*, Pichardus *eod. tract. c. 2. n. 22.* in quo differunt legata a fideicommiſſis, quæ licet donationes, & liberalitates ſint, *l. unum 67. §. ſi Falcidia, ff. de l. 2. l. non facile 6. ff. ſi cui plus quam per legem*, ab inteſtato tamen per epiſtolam, vel ſine ſcriptura relinqui poſſunt, *l. & ep. 22. C. de fideicommiſ. l. 2. C. de codicil. §. præterea, §. nondum, Inſtit. de fideicommiſ. hæredit.* & etiam codicillis ab inteſtato factis, Paulus *l. 4. ſent. tit. 1. §. codicillos 10.* cujus differentiæ rationem exprimunt Ulpianus *tit. 20. §. fideicommiſſum 8.* Cajus *l. 2. inſt. præterea*, & exponunt Cujacius *l. 39. Pauli ad edict. in l. 53. ff. de V. S.* Hothom. *l. 6. obſ. c. 5.* Petrus Faber *l. 2. ſemeſtr. c. 24.* Valentia *d. c. 3.* in quo etiam legata differunt a donationibus cauſa mortis, quæ ab inteſtato factæ valent, *l. ſi filius 20. §. 1. de legat. præſtand. l. tam is 25. in princ. & §. 1. ff. de donat. cauſa mort.* Schifordeg. *l. 3. ad Fabrum tract. 26. q. 8.* Petrus Greg. *l. 28. ſyntag. c. 14.* ex quo diſcrimine nonnulla notatu digna deducit Illuſtriſs. Ramos *ad tit. de legat. in rubric. c. 6.* Huic principio, videlicet legata tantum teſtamento relinqui poſſe, fideicommiſſa vero etiam ab inteſtato relinqui valere, opponi ſolent textus *in l. quæſit. 91. §. ſi quis Stichum, ff. de legat. 1. l. recuſare 6. §. Titius, ff. ad Trebel. l. 2. ff. de his quæ in teſtamento delentur, l. 2. C. de bonis matern. l. 4. §. quiſpiam, l. 6. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti, l. ſtatuliberi 29. §. Quintus, ff. de ſtatulib. l. 1. §. interdum, ff. ſi cui plus, l. ita tamen 27. §. quotiens, ff. ad Treb. l. poſt emancipationem 40. ff. de legat. 3.*

7 g *Indui ſe monaſtica veſte.*) Quare aſſerebat nullam monialem eſſe, cum non geſtaret habitum monialium; certum enim eſt, omni tempore in Eccleſia diſtinctum fuiſſe habitum monachorum, & monialium a veſtibus communibus, & ſæcularibus, ut conſtat ex D. Auguſtino contra Fauſtum *lib. 6. c. 9.* ubi ait, peccatum eſſe, ſi ſanctimonialis gerat indumenta nuptarum, vel nuptæ ſpeciem Virginum veſtibus deferant D. Hieronym. *ep. 15. ad Marcellam*, ibi: "Tunicam fuſiorem induta ſe repente Domino conſecravit." Unde Caſſianus integro libro monachorum veſtes deſcripſit, de quibus plura congeſſerunt Ephtenus *lib. 5. diſq. monaſt. tract. 1. per tot.* Jodocus Coccius *to. 2. theſauri, lib. 4. art. 6.* Ambianas *ad Tertul. de pallio*, Lantdmet. *lib. 2. de veter. mon. 2. p. c. 4.* & nos de velis monialium dabimus plura *in c. viduæ, de regul.* Non tamen adeo deſideratur mutatio habitus, ut abſque nova veſtis monachalis delatione quis monachus non efficiatur, *c. Porrectum*, ubi dicemus, *de regularibus*.

8 h *Utuntur Preſbyteræ.*) Preſbyteræ, ſicut & Epiſcopæ, Diaconiſſæ, & Subdiaconiſsæ nomen in ſacris canonibus, & apud Scriptores eccleſiaſticos, non unica in ſignificatione reperitur acceptum; illæ namque plerumque ſumuntur pro illis mulieribus, quæ a viris, qui ad Epiſcopatum, Preſbyteratum, Diaconatum, vel Subdiaconatum promoti erant, ductæ fuerant, quæ dum ſenes eſsent, & caſtitatem promitterent, in ſæculo remanebant. Conc. Turon. 2. ſub Joanne III. *can. 3. & 20.* ibi: "Si inventus fuerit Preſbyter cum preſbytera, aut Diaconus cum ſua diaconiſsa, vel Subdiaconus cum ſua ſubdiaconiſsa, per annum integrum excommunicatus habeatur. *Conc. Altiſſiod.* can. 20. & 21. *ibi*: Non licet Preſbytero poſt acceptam benedictionem in uno lecto cum preſbytera ſua dormire, nec in peccato carnali miſceri; nec Diacono, aut Subdiacono. *Conc. Rhem. ſub Greg.* c. 1. & 2. *ibi*: Si quis Preſbyteram duxerit, anathema ſit." Ex quibus canonibus lucem accipit, quod de Urſicino Preſbytero refert Greg. noſter *l. 4. dial. 20.* & habetur *in c. Preſbyter, 32. diſt.* "Ille enim (*ait Magnus Gregorius*) a tempore accepti Ordinis preſbyteram ſuam, ut ſororem diligens, ſed quaſi hoſtem cavens, ad ſe propius accedere non ſinebat." In eadem etiam ſignificatione accipitur decretum Zachariæ de Preſbytera, Diacona, Nona, & Monacha. Dicebantur etiam prædictæ uxores, Relictæ Epiſcopi, Preſbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, Conc. Aurel. 1. *can. 13.* Altiſſiod. *can. 22.* Epaunenſe *can. 32.* Nec defunctis viris poterant ad ſecundas nuptias tranſire; imo ut caſtitatem perfectius ſervarent, detrudebantur in monaſteriis, ut ibi ſecurius degerent. D. Baſilius *ep. 198.* ibi: "Ejice illam ex ædibus tuis, & trade in monaſterium; ſit illa cum virginibus, & tu inter viros miniſtra." Notarunt Pamelius *ad Tertullian. de exhort. caſtit. c. 13.* Petavius *ad libros Epiphanii de expoſitione fidei*, Theophilus *to. 4. l. 4. ſect. 2. c. 1. fol. 556.* Alio etiam ſenſu preſbyteræ, & diaconiſsæ accipi ſolent: preſbytera enim idem eſt, ac ſenior vidua. Synodus Laodic. *can. 11.* ibi: "Non oportet eas, quæ dicuntur preſbyteræ, in Eccleſia conſtitui." Et *c. mulieres, 32. diſt.* Diaconiſsæ vero erant virgines, quæ ad nonnulla officia eccleſiaſtica ordinabantur, ut plura, quæ per viros, propter honeſtatem ſexus virilis, exerceri non poterant, per ipſas diaconiſsas exercerentur. Synodus Nicæna *can. 74.* D. Clemens *l. 7. conſtit. c. 17.* Epiphanius *l. 3. hæreſi 79.* Conc. Arauſic. 1. ſub Leone, *can. 26.* Turon. 2. ſub Carolo, *c. 21.* Aurel. 2. ſub Vigil. *can. 18.* Chalcedon. *act. 15. can. 15. l. 9. C. de Epiſcop. & cleric. nov. 6. §. quanta ea munia*: refert Theophilus *to. 12. fol. 300.* De illis plura congeſserunt Vaſquez *to. 3. in 3. p. diſp. 215. c. 3.* Cæſar *de Eccleſ. Hierarch. 2. p. diſp. 9. §. 3.* Caſtillus *de hierarch. l. 6. c. 11. §. 2.* Villaroel. *to. 1. de regim. eccleſ. p. 1. q. 2. art. 6.* Barboſa *l. 1. jur. eccleſ. c. 3.* Jul. Lavorus *var. lucubr. tit. 4. c. 24. n. 28.* Creſpetius *in ſumma, verbo Diaconiſſæ*, Chriſt. Lupus *in can. 15. Conc. Chalced.* P. Cerda in

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

in adverſ. c. 151. Ant. Auguſt. in epit. l. 7. tit. 38. & 39. Pancirola l. 1. var. c. 82. Claudius Eſpenceus ad D. Paulum l. 1. digreſſ. c. 17. Hallierius de ſacris elect. 2. p. ſect. 4. §. 6. Tambur. de jure Abbat. diſp. 7. q. 8. Mornacius in authent. Diaconiſſas, C. de Epiſcopis & Clericis, Cironius ad tit. de æt. & qualit. Baronius anno 34. n. 287. & anno 57. n. 123. & anno 58. n. 55. & anno 179. n. 51. & anno 272. n. 8. Turrianus pro canonib. l. 5. c. 12. Albaſpineus l. 1. obſ. c. 2. & in notis ad Conc. Nicæn. can. 17. & Arauſican. can. 1. De his ergo presbyteris accipi poteſt præſens textus. Sed quia temporibus Divi Gregorii hujus textus auctoris tota inſula Sardiniæ per Præfectum Africæ regebatur, & in ea quamplures Græci habitabant, ut refert D. Franc. de Vico 3. p. hiſtor. Sardin. c. 46. dicet aliquis, preſbyteras in præſenti accipi pro uxoribus Græcorum Presbyterorum, de quibus egi in c. 1. de cleric. conjug. Sed verius credo, D. Gregorium ſenſiſſe de feminis in gradum presbyterarum cooptatis, quæ ſimul cum ipſo gradu novam veſtem recipiebant, & ita quibuſdam eccleſiaſticis functionibus dicabantur, quæ honeſte per viros exequi nequibant, non tamen ſacrificia offerebant, ut Gentilium Veſtales, præter naturæ ordinem ſacerdotes, & ſacrificium offerentes, quas reprehendit D. Clem. l. 3. conſt. c. 9. a Veſtalibus enim ſacrificia peracta, teſtis eſt Tullius orat. de Aruſpic. & pro domo ſua ad Pontif. item Gellius lib. 1. noctium, c. 12. & habetur etiam apud D. Hieron. ep. 1. in Jovin. Tertullianus l. 1. ad uxorem, c. 6. & in calce libri de exhort. caſtit. ubi de ſimilibus apud alias gentes virginibus; & perſpicue apud Prudentium l. 2. contra Symmachum. Munia legitima presbyterarum, & diaconiſſarum refert Theophilus to. 2. tract. de ſobria frequent. mulier. fol. 300. De Diaconiſſis videndi ſunt Morinus de ſacris ordin. exercit. 16. Caſal. de ritibus Eccleſ. c. 29.

9 i *Abbatiſſa ab Epiſcopo ordinata eſt.*) Ideſt benedicta, & cooptata in Abbatiſſam: ſicut enim ad Epiſcopum ſpectat conſecratio ſanctimonialium, c. de votis, cum aliis, 20. q. 1. illuſtravi in c. 1. de temp. ord. ita & confirmatio, & ordinatio Abbatiſſarum. Clement. attendentes, §. ſtatuimus, de ſtatu monach. Gregorius noſter, l. 6. ep. 12. ibi: „Quam ſi digna huic miniſterio judicata fuerit, ejuſdem loci Epiſcopus ordinet. Et l. 8. ep. 43. Ut a vobis Deo protegente Abbatiſſa debeat ordinari. Gregorius Turon. lib. 9. hiſt. Franc. c. 42. ibi: Quam Abbatiſſam Agnetem Beatiſſimi Germani, præſentibus ſuis fratribus benedictio conſecravit. Tambur. de jure Abbat. d. c. 29. quæſit. 5. Hæc autem ſolemnis benedictio, ordinatio non erat, ut conſtat aperte ex duabus epiſtolis 73. & 89. Carnotenſis. Ejus conſecrationis ritus refert Tamburinus ubi ſupra.

10 j *Monaſterii regimine.*) Licet enim Abbatiſſa ratione ſexus incapax ſit juriſdictionis ſpiritualis, ut probavi in c. dilecti, de majorit. & obed. tamen exercet quandam poteſtatem œconomicam, & maternam in monaſterii regimine, & monialium correctione: unde in Concilio Pariſienſi ſub Ludovico, l. 1. c. 39. dicuntur matres ſpirituales: & in Concil. Aquiſgran. 2. p. c. 13. matres religioſarum appellantur: & in Concil. Turon. 2. can. 30. admonentur ſeipſas, ſibique commiſſas, quanta potuerint vigilantia cuſtodire: & in Concil. Cabilonenſi 2. ſub Carolo, can. 54. docetur, monialium rationem in conſpectu Domini eas reddituras eſſe: plura tradunt Hallierius de ſacris elect. ſection. 4. §. 8. Tamburinus de jure Abbatiſſæ, d. c. 32.

11 k *Qui eam ſic permiſit.*) Hæc verba expoſui in c. cum magiſtrum, de elect.

l *Hortamur.*) Ideſt præcipimus; licet enim verba exhortationis generaliter non inducant præceptum, c. quod præcipimus 14. c. 2. de ſponſ. tamen ſecus eſt, ſi verba exhortationis ſint adjecta rei, aut diſpoſitioni, quæ ex ſua natura ſolent neceſſitatem præ ſe ferre, ut poſt alios probat Covar. in c. 1. h. t. n. 14.

12 m *In veſtra eſt civitate.*) Unde jure communi attento in ejus erat juriſdictione, c. omnes 16. q. 7. c. monaſteria 18. q. 2. Probant Germonius de ſacror. immunit. l. 3. c. 4. Boſquetus ad Innoc. lib. 1. ep. 7. Bignonius in notis ad Marculfum, c. 1. Creſpetius in ſumma, verbo Baſilica 2. Balboa in c. 1. de foro compet. q. 1. n. 1. Savarus ad Sidonium l. 4. ep. 19.

n *Reddatur.*) Legata enim indebite ſoluta repeti poſſunt, l. 2. & 3. ff. de condict. indeb. l. fideicommiſſum, C. eodem tit. l. error, C. ad Falcid. Paulus l. 3. ſentent. tit. 6. Nec obſtat Ulpianus in fragment. tit. de legatis, §. ult. ibi: Legatorum perperam ſolutorum repetitio non eſt. Nam omiſſa Cujacii ſolutione, ibi aſſerentis Conſultum eſſe intelligendum de legatis relictis incertis perſonis, quæ ſoluta repeti non poſſunt, §. incertis, Inſtit. de legat. §. fin. Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi contractu; dicendum eſt, Ulpianum eſſe exaudiendum de legatis ſolutis per errorem juris; ea enim proprie dicuntur perperam ſoluta, & in illis repetitio nulla eſt, l. regula 9. de jur. & facti ignor. l. error 10. C. ad l. Falcid.

13 o *Imperiali conſtitutione.*) Relata in l. non dubium, C. de ll. quam late exponunt Caldeira l. 2. de error. c. 1. Vinnius l. 1. ſelect. c. 1. Hunnius ad Treutl. vol. 1. diſp. 6. q. 54. & diſp. 11. q. 2.

COMMENTARIUM.

14 Concluſio probatur. EX hac D. Gregorii epiſtola ſequens communiter deducitur aſſertio: “Vitam monaſticam, ſeu regularem profeſſi, teſtamentum facere nequeunt.„ Probant eam textus in c. non dicatis 12. q. 1. c. perlatum 19. q. 3. nov. 5. 76. & 123. Juſtin. authent. Ingreſſi, autenth. Si qua mulier, C. de ſacroſ. Eccl. nov. 5. Leoni, Concil. Oxon. in Anglia ſub Stephano, tempore Honorii III. can. 47. “Quoniam non licet viris religioſis aliquid proprium poſſidere, qui ſe, & ſua pariter in religionis ingreſſu dedicarunt, præſenti auctoritate definimus, ut nulla perſona in regulari ordine conſtituta condere teſtamentum præſumat.„ Et l. 17. tit. 1. p. 1. Illuſtrant ultra congeſtos in præſenti a Barboſa, & Garanna hic, Barboſa in ſelect. ad hunc textum, & l. 1. juris eccleſ. c. 42. n. 205. Baſilius de matrim. l. 7. c. 13. & q. 7. ſcholaſt. c. 9. Chopinus l. 1. monaſt. tit. 3. n. 21. P. Gregorius l. 4. partit. tit. 8. c. 4. Tamburinus de jure Abbat. diſput. 28. q. 2. Benedict. Ægid. in l. 1. p. 4. C. de ſacroſ. Eccleſ. Jacobus Durantius qu. juris, q. 6. Pichardus in l. Gallus, in prælud. c. 1. n. 6. Deſiderius Heraldus de auctor. rei judic. c. 13. & 14. Ant. Auguſtinus in epit. jur. l. 15. tit. 46. Diana p. 5. tr. 3. reſol. 128. & p. 3. tr. 2. reſol. 75. Tondutus reſol. canonic. c. 95. Mornacius, Barboſa, & Richierius in d. authent. ingreſſi, Ritherurſius in d. nov. 5. & 123. Hieronymus Garcia to. 1. polit. regul. difficult. 6. Mancinus l. 1. genial. c. 122. Vivar. de veteri monach. l. 2. c. 5. Hurtado de reſid. tom. 2. reſol. 11. Boſquetus ad Innoc. l. 1. ep. 95. Gibalinus tom. 2. de negot. l. 5. c. 8. art. un. Thaddæus Piſo l. 1. var. reſolut. de teſtamentis, c. 8. Borellus tom. 3. deciſ. tit. 20. n. 120.

15 Impugnatur tradita aſſert. Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam ſi monachi teſtamentum facere non poſſunt, maxime quia bona non habent, ut de D. Auguſt. refert Poſſidius in ejus vita, ibi: “Teſtamentum nullum fecit, quia unde faceret, pauper Chriſti non habebat:„ cum nemo poſſit teſtamentum facere de rebus alienis, l. conficiuntur 8. §. 3. ff. de jure Codicil. Sed qui religionem ingrediuntur, poſſunt profeſſionis ſuæ tempore aliqua bona ſibi reſervare, c. fin. 18. q. 1. c. fin. qui cleric. vel vov. Ergo ſaltem eo caſu de illis diſponere valebunt, ex l. verbis legis, ff. de V. S. Unde Imperator Leo in nov. 5. monachis teſtari permiſit de bonis acquiſitis poſt monachatum; & ſanctimonialem bona poſſidentem, poſſe teſtamentum condere, conſtat ex l. generali, C. de ſacroſ. Eccleſ. Augetur primo hæc difficultas exemplo ſanctorum monachorum, qui teſtamentum fecerunt, ut ex D. Baſilio, & Antonio probatur ex c. perlatum 19. q. 3. & ex D. Hieronymo in vita S. Antonii, c. 25. Et D. Gregorii Nazianzeni teſtamentum refertur a Baronio to. 4. anno 389. quod poſtquam Græce ediderat Briſſonius, Jacobus Sirmondus cum duobus MMSS. Vaticanæ Bibliothecæ collatum, Latine donatum edidit, & poſt eos Caldeira lib. 4. variar. c. 4. Cæſarius S. Gregorii frater teſtamentum condidit apud Baſilium ep. 84. quæ eſt ad Sophronium, merito celebrata a S. Hilario, quam S. Hieronymus ſcribit Huychio abſenti, quod teſtamenti vice brevem ſcripſiſſet epiſtolam. Alia refert Theophilus to. 15. in heterocl. ſpirit. p. 1. punct. 4. Ergo non repugnat ſtatui monaſtico, ut illum profeſſi teſtamentum faciant. Augetur ſecundo hæc difficultas; nam ſi monachi, aut moniales teſtamentum facere non poſſent, nec cum teſtamento decedere valerent, quia illud perveniret ad caſum, a quo incipere non poterat, argumento legis pluribus 140. §. 2. l. 2. §. ex his, ff. de verb. oblig. ſed poſſunt cum teſtamento decedere, quod ante ingreſſum monaſterii fecerunt, ut probant Covar. hic, Phœbo deciſ. 137. per totam: ergo quia teſtamentum poſt ingreſſum religionis facere poſſunt: nam licet per talem profeſſionem monachus ſtatum mutet, non in deterius, ſed in melius id facit: unde nullam patitur capitis diminutionem, ut aliqui minus orthodoxe putabant.

16 Monachus habetur, pro mortuo. Qua difficultate ita fulcita minime obſtante, vera eſt præſens deciſio, cujus rationem ut percipiamus, omiſſis quæ de profeſſione tacita, & expreſſa dabimus in c. vidua, de regul. ſciendum eſt, inter aliquos utriuſque profeſſionis effectus, quos recenſet Barb. lib. 1. de jure eccleſ. c. 42. illum præcipuum eſſe, ut qui eam fecerint, habeantur pro mortuis, D. Baſilius in conſtit. monaſt. c. 20. ibi: “Qui enim mundo cum omnibus, quæ in mundo ſunt, renunciavit, ſeque ipſum mundo crucifixit, mortus eſt mundo, & omnibus quæ ſunt in mundo. Caſſianus lib. 4. inſtit. ibi: Abrenunciatio nihil eſt aliud, quam crucis, ac mortificationis indicium, ideoque noveris hodierno die te huic mundo, & actibus ejus, & deſideriis eſſe defunctum. Unde deducunt Doctores, quod cum in caſum mortis pactum conceptum eſt, in caſu monachiſmi celebratum cenſeatur, ex l. ult. §. nam maritis, C. de Epiſc. & cleric. nov. 5. Juſtin. Quare cum mortui ſæculo ſint, poſt profeſſionem nihil peculiare acquirere, poſſidereve poſſunt, c. 2. ubi late probavimus, de ſtatu monach. nec ullo tempore actu, vel potentia dominium bonorum habere valent, c. non dicatis, 12. q. 2. in omnia, quæ tempore profeſſionis habebant, monaſterio acquiruntur, d. authent. ingreſſi, exemplo illius, qui ſe dedit in adrogationem; nam cum capite fortunas ſuas in adrogatorem transfert, l. 11. §. teſtam. ff. de bonor. poſſeſſ. princ. Inſtit. de acquiſit. per adrogationem. Monachi ergo per profeſſionem omnem ſubſtantiam ſuam in monaſterium transferunt, niſi prius de bonis diſpoſuerint juxta formam præſcriptam a Tridentino d. ſeſſ. 25. de regul. c. 16. cujus expoſitionem proſequuntur ultra Barb. ibi, & in d. authent. ingreſſi, & d. c. 42. n. 224. Hieron. Garcia, & Hurtado, ubi ſupra.

17 Traditur ratio decidendi. Unde jam apparet vera decidendi ratio hujus textus, cujus prohibitio licet ad legem civilem referatur in illis verbis: Aperta legis deffinitione decretum eſt; tamen ipſa conſtitutio, civilis videlicet, d. authent. Ingreſſi, cauſam ſuam habet a diſpoſitione eccleſiaſtica, videlicet ab eo, quod ingreſſus religionem, ut ſæculo mortuus, nihil habet unde teſtamentum facere poſſit, cum quoad omnia pro mortuo habeatur. Accedit, nam teſtamentum eſt voluntatis noſtræ juſta ſententia, princ. Inſt. de teſtam. ſed monachus voluntatis expers eſt, ita ut nec velle, nec nolle habere dicatur, auctor vitæ S. Fulgentii c. 27. ibi: “Illos quoque vere eſſe monachos dicebat, qui mortificati voluntate,

parati eſſent nihil velle, nihil nolle, ſed Abbatis tantummodo conſilia, vel præcepta ſervare, Daniel Monachus in vita S. Joannis Climaci, ibi: Adeo vero perfecte mundo, propriiſque voluntatibus mortuus erat, ut inexpertem rationis, & voluntatis animam quandam habere videretur, atque proprietate naturali omnino liberatam.„ Unde nec eligere ſepulturam poſſunt, c. fin. ff. de ſepult. l. 6. Tamburinus de jure Abbat. diſput. 34. q. 1. Diana p. 5. tract. 2. reſol. 110. Religioſus enim poſt emiſſam profeſſionem, voluntatem, noluntatemve non habet propter votum obedientiæ, per quod omne arbitrium proprium ſubmiſit ſuperiori, c. non dicatis 12. qu. 5. c. luminoſo, c. Abbates 18. qu. 2. c. ult. de teſtamentis, lib. 6. D. Thomas 2. 2. q. 186. per totam. Ergo in nullo actu ejus voluntas exploranda eſt, cum ſit nulla, Baldus, & alii apud Jaſonem in l. ſervus 62. in fine, ff. de verb. obl. fuſe Pater Sanchez to. 2. in precept. decal. lib. 7. c. 6. & de matrim. lib. 6. diſp. 4. ex num. 11. Cevallos communium contra communes, lib. 2. c. 446. Barboſa in collect. ad authent. ingreſſi, C. de ſacroſanct. Eccleſ. Stephanus Durantius lib. 1. qq. juris, q. 7. & 8. Quare fruſtra hac in parte comparatur Religioſus ſervo a Gloſſa in c. fin. 16. q. 6. & aliis apud Nicolaum Everardum in locis legalibus, loc. 58. de ſervo ad monachum. Quia in ſervo manet voluntas, quæ per ſervitutem ſubjecta non eſt, l. cum proponas, Cod. de heredib. inſtit. juncta l. ſi id quod ſervus, ff. de condict. indeb. At in religioſo voluntas non datur, quam a ſe ſponte propter votum abdicavit. Ex defectu ergo voluntatis, & bonorum religioſi vitam regularem profeſſi teſtamentum facere non poſſunt: & cum profeſſus tacite per immixtionem actibus profeſſorum, quoad omnia pro profeſſo habeatur, ut dicemus in c. vidua, de regul. ideo in præſenti ſpecie Abbatiſſa, quæ tacite profeſſa reperiebatur, teſtamentum facere non potuit. Præſens aſſertio ampliatur, etſi Abbas monacho permittat, ut teſtamentum faciat, etſi teſtamentum illud condat ad pias cauſas. Sanchez l. 6. ſummæ, c. 8. n. 3. Item in monacho, qui facit codicillos, aut donat cauſa mortis. Barboſa dicto capite 42. n. 110. & in eo, qui teſtamentum antea factum velit revocare, aut mutare; ſecus vero ſi tantum aliquid declarare velit, non vero de novo diſponere. Diana part. 3. tract. 2. reſol. 75. Ampliatur etiam præſens aſſertio, ut procedat in religioſo in Epiſcopum electo, cui de nullis bonis teſtari licet. Div. Thomas 2. 2. qu. 185. Barboſa de poteſtate Epiſc. 3. part. allegat. 114. numer. 22. Aravio tract. 3. quæſt. 28. moral. dub. 3. Procedit etiam in religioſis Equitibus Hieroſolymitanis, qui cum vere religioſi ſint, non poſſunt teſtamentum condere, ſecus vero milites D. Jacobi, Alcantaræ, & Calatravæ; quia cum illis circa vota Religionis magna in parte diſpenſatum eſt, ut late docent Barboſa dicto cap. 42. numer. 220. Hurtado ubi ſupra.

18 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſupra expenſa; nam conceſſa majori, minor propoſitio neganda eſt; nec ea probatur ex d. c. fin. qui clerici vel vovent. Nam in ejus ſpecie mulier, quæ caſtitatem promiſit, non ſibi reſervavit proprietatem bonorum, ſed tantum uſum cum Superioris licentia; quod non repugnat voto paupertatis. Unde de ſuperioris licentia poterat intra domum uſum bonorum retinere, ut docuerunt Barboſa dicto c. 42. num. 151. Stephanus Durantius qu. 8. & in ejus commentario latius dicemus. Nec conſtitutiones Leonis in d. novel. 5. nec Valentis & Valentiniani in d. l. generali, attendi debent, cum ſint juris civilis ſanctiones; cujus conditores non percalluerunt vim & effectum voti paupertatis, quod emittunt monachi & moniales, juxta quod redduntur inhabiles ad retinendum, vel acquirendum aliquid, quamvis modicum; & per conſequens nec teſtamentum facere poſſunt, cum non habeant bona, de quibus diſponant. Nec quod de SS. Baſilio, & Antonio dicebamus; nam Eremitæ, qui certam regulam non profitentur, Camaldulenſem videlicet, Divi Auguſtini, vel ſimilem, teſtamentum facere poſſunt. Abbas in præſenti rubric. n. 6. Sylveſter in ſumma, verbo Teſtamentum: docent plures congeſti a Ricciulo lib. 3. c. 4. Si vero regulam aliquam profiteantur, de quibus in c. vero 16. q. 1. capite unic. de exceſſ. Prælat. lib. 6. leg. 12. titul. 12. partit. 6. cum paupertatis votum emittant, teſtamentum facere nequeunt. Frances de compet. q. 83. qui docte probat, Eremitas profitentes aliquam certam regulam, & fixam normam vivendi ſub obedientia alicujus ſuperioris, gaudere fori privilegio. Unde fratres Tertii Ordinis Divi Franciſci, quia paupertatis votum non emittunt, teſtamentum facere poſſunt. Difficilius eſt quod de D. Gregorio Nazianzeno dicebamus, qui vere monachus erat, coætaneus Divi Baſilii. Et licet nonnulli apochryphum eſſe teſtamentum illud, quod ejus nomine circumfertur, exiſtimaverint, ut refert Caldeira d. lib. 4. variar. c. 4. in fine; etſi tamen tanquam verum illud admittamus, non inde evincitur, monachos teſtamentum facere poſſe; nam ipſe Sanctus fatetur, eam diſpoſitionem ſuæ ultimæ voluntatis, non recentem ſcripturæ tempore, ſed veterem fuiſſe. “Jam enim, inquit, mentem meam manifeſtam feci (tempore ſcilicet emiſſæ profeſſionis,) & meam omnem ſubſtantiam Catholicæ Nazianzii Eccleſiæ conſecravi ad pauperum, qui ſub ea ſunt, Eccleſiæ miniſterium. Ob eamque cauſam tres præfeci juxta hanc meam voluntatem pauperum curatores, nunc autem idem inſtitutum ſervo.„ Nec intereſt, quod nummos quoſdam diſtribuit, & Gregorium Diaconum hæredem inſtituit; nam id facere potuit tanquam Epiſcopus, gratitudinis miniſterii ſibi præſtiti, vel eleemoſynæ gratia, ut explicat Vivar. de veteri monach. lib. 2. c. 5. n. 16. Nec obſtat aliud difficultatis augmentum, quia verum & validum eſt teſtamentum factum ante profeſſionem regularem. Nec refert quod perveniat ad caſum, a quo incipere non poterat; quia non eſt novum, ut quæ utiliter conſtituta ſunt, perſiſtant, licet caſus a quo incipere non poterant, contigerit, l. in ambiguis, §. non eſt novum, ff. de reg. jur. Unde qui teſtamentum fecit, ſi poſtea incidat in furorem, nihilominus teſtamentum ſuſtinetur, l. filius 15. ff. qui teſtamenta, l. furioſum, C. eodem titulo.

19 Exponitur can. 1 Concil. Lugdun. Superiori aſſertioni primo obſtat textus in can. 2. Conc. Lugdun. 1. celebrati anno Domini 570 ſub Joanne II ubi poſtquam actum fuit de teſtamentis conditis ab Epiſcopis, & clericis, hæc ſubjiciuntur verba: “Statuentes, ut etiamſi quorumcumque religioſorum voluntas, aut neceſſitate, aut ſimplicitate aliquid a legum ſæcularium ordine viſum fuerit diſcrepare; voluntas tamen defunctorum debet inconcuſſa manere, & in omnibus diſpoſitio cuſtodiri. Ex quibus verbis aperte conſtat; teſtamenta condita a religioſis abſque debita ſolemnitate, valere: ergo quia teſtamenta monachi facere poſſunt. Pro cujus textus expoſitione docet Baſilius Legion. lib. 7. de matrim. c. 13. quod licet primis Eccleſiæ ſæculis religioſi emiſiſſent tria vota, caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ; tamen antequam in Eccleſia ſolemnitatem his votis præſtitiſſent, etſi illicite, efficaciter tamen eos de rebus propriis diſponere potuiſſe, uſquedum a noſtro Gregorio prohibitum fuit illis teſtamentum condere: quod licet variis auctoritatibus intendat probare Baſilius, id expreſſius ſuadetur ex Salviano adverſus avaritiam c. 3. ubi dum invehitur in PP. qui filiis religioſis nihil relinquebant præter uſumfructum, hæc profert verba: “More ergo illorum uteris, qui ſervos non bene de ſe meritos, quos civitate Romana indignos judicant, fuco Latinæ libertatis addicunt, quos ſcilicet jubent quidem ſub libertorum titulo agere viventes, ſed nolunt quidpiam habere morientes; negato enim iis ultimæ voluntatis arbitrio, etiam quæ ſuperſtites habent, morientes donare non poſſunt. Ita ergo & tu religioſos filios tuos, quaſi Latinos jubes eſſe libertos, ut vivant ſcilicet quaſi ingenui, & moriantur ut ſervi.„ Ait ergo Salvianus, quod parentes qui liberis religionem profeſſis non relinquunt niſi uſumfructum, habent ipſos eo loco, quo Domini ſervos ſuos libertos Latinos faciunt, cum eo ipſo, quod uſumfructum tantum illis relinquunt, adimant eis facultatem condendi teſtamentum. Juxta quem antiquum Eccleſiæ morem accipit idem Baſilius can. 19. Conc. Matiſc. 1. celebrati anno 558. & D. Auguſt. ſerm. 1. & 2. ubi ſupponit Sanctus, valuiſſe teſtamentum conditum a Januario monacho. Et ea admiſſa facilius defendi poterit teſtamentum D. Greg. Nazianz. ſupra relatum; ſed ab ea diſcedit Vivar. de veteri monach. lib. 2. c. 5. n. 9. & docet textum in d. can. 2. exaudiendum eſſe de monachis jam profeſſis, qui teſtamenta fecerunt, antequam expreſſe, aut tacite religionem ipſam profiterentur; quo caſu cum profeſſionem adhuc non emiſiſſent, licet converſionis gratia ad monaſterium acceſſiſſent, teſtamentum ab eis factum ſuſtinetur. Sed neutra ex his interpretationibus admitti poteſt. Non prima doctiſſimi Baſilii; nam teſtamenti factio activa denegata eſt monachis, tum ob defectum bonorum, tum ob defectum voluntatis; qui defectus tam prioribus Eccleſiæ ſæculis, quam ſequentibus ſtatui monaſtico inerant: unde ob ſolemnitatem ab Eccleſia votis adjectam, nulla incapacitas monachis quoad teſtamenti factionem fuit addita, quæ jam ex ipſa profeſſione non proveniret. Nec ſecunda eruditi Patris Vivar. ut divinatoria admitti valet. Quare illis omiſſis, verius credo, tam primis, quam ſequentibus Eccleſiæ ſæculis monachos teſtamenti factione caruiſſe: nec aliud deducitur ex d. can. 2. Concil. Lugdun. in quo agitur de teſtamentis Epiſcoporum, Presbyterorum, & Clericorum, ut ex prioribus verbis conſtat. Unde verbum illud, Religioſorum, referendum eſt ad ipſos Epiſcopos, & Presbyteros, qui plerumque religioſi, & religioſiſſimi appellari ſolent. Nulla autem mentio fit in eo canone monachorum, aut ſanctimonialium, unde non eſt ratio, quare quod in eo canone ſtatuitur circa teſtamenta ab Epiſcopis, & Presbyteris condita, protrahatur ad monachos, qui teſtamenti factionem activam non habent.

20 Exponitur textus in cap. ſi qua mulier 19. qu. 3. Secundo opponi ſolet textus in c. ſi qua mulier 19. q. 3. ubi expreſſe aſſeritur, quod ſi qua mulier ingrediatur monaſterium filios habens, etiam poſt ingreſſum licere ei bona propria inter ipſos dividere: igitur quia monialis licite, & valide poteſt teſtamentum condere. Cui difficultati ut ſatisfaciat Navarrus ad tit. de Regularibus conſil. 2. aſſerit, prædictum textum, utpote deductum ex conſtitutione Cæſarea, videlicet ex authentica Si qua mulier, C. de ſacroſ. Eccleſ. nullam auctoritatem habere; cum ſimiles Imperatorum conſtitutiones, quæ loquuntur de teſtamentis monachorum, non attendantur, ut de novella 5. Leonis, & conſtitutione Valentis, & Valentiniani, in d. l. generali, C. eod. tit. ſupra retuli; quam ſolutionem rejiciunt Thomas Sanchez lib. 7. ſummæ, c. 9. n. 7. Menchaca lib. 1. uſufrequent. c. 5. Barboſa in authentica Si qua, n. 1. dum docent conſtitutionem illam tacito Pontificis conſenſu eſſe approbatam: quæ doctrina difficilior eſt; nam ut ſupra probavi in Apparatu ad hæc Commentaria, conſtitutiones juris civilis per Gratianum compilatæ in ſuo decreto, eandem auctoritatem habent, ac ſi in ipſis Pandectis juris civilis jacerent; quare admittenda eſt Navarri interpretatio. Et licet conſtitutio illa eſſet approbata ab Eccleſia, adhuc dicendum eſt, in eo textu non permitti monachis, aut monialibus teſtamentum facere, ſed tantum bona filiis debita æqualiter inter ipſos dividere; quæ diviſio non eſt teſtamentum, nec diſpoſitio teſtamentaria, l. filius 16. l. ult. C. famil. erciſc. authentica ſi modo, C. eod. tit.

docet

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

docet Mancinus *lib. 2. genial. c. 112.* unde non ſolum teſtamento, verum ſcriptura privata fieri poteſt, *d. authent. Si modo.* Et licet codicillis non poſſit dari, aut adimi hæreditas, *l. 2. §. heredis, ff. de jure codicill. l. 2. §. 1. C. de codicillis, §. fin. Inſtit. eodem;* tamen codicillis poteſt pater dividere ſubſtantiam ſuam inter filios, *l. ſi filia 20. §. ſi pater, l. ex parte 32. ff. famil. erciſc. l. 20. §. qui filias, ff. de adimend. legat.* licet in ſpecie textus *in d. c. ſi qua mulier*, non poſſit monialis aliquem ex filiis meliorare, ut docet Gregorius Lopez *in l. 17. tit. 1. part. 6.* nec poterat filio pupillariter ſubſtituere, ut docet Barboſa *ibi, n. 13.*

21 Exponitur cap. fin. 12. q. 5. Deinde obſtat præſenti aſſertioni textus *in c. fin. 12. q. 5.* in illis verbis: *Quicumque ex gradu eccleſiaſtico ſine teſtamento, & ſine cognatione deceſſerit, hereditas ejus ad Eccleſiam, ubi deſervivit, devolvatur: ſimiliter de ſanctimonialibus.* Ex quibus deducitur, ſanctimoniales poſſe facere teſtamentum, ſiquidem ibi ſtatuitur, quod ſi teſtamentum non fecerint, illis ſuccedat monaſterium. Gloſſa in eo textu, verbo *Sanctimonialibus*, quam ſequuntur Turriſcremata *ibi*, Garanna *in c. 4. n. 8. de ſtatu monach.* exiſtimat, in eo textu agi de quibuſdam monialibus, quæ olim in Gallia, & Theutonia florebant; illæ enim ad inſtar canonicorum ſæcularium vitam agebant. Et licet in eadem domo habitarent, eandemque veſtem deferrent, ſub unaque Abbatiſſa propriam regulam profiterentur; tamen propriis non renunciabant, & ut ſæculares canoniſſæ degebant, de quibus *in c. indemnitatibus, §. ſupradicta, de elect. lib. 6. Clement. Attendentes, de ſtatu monach.* Unde cum ſanctimoniales illæ proprium retinerent, nec profeſſionem regularem emitterent, ideo poterant facere teſtamentum. Sed hæc ſolutio aperto divinationis vitio laborat; ſi quidem in eo textu nulla fit mentio illarum canoniſſarum, de quibus nonnulla notavi *in c. dilecta, de majorit. & obed.* Deinde quia Gloſſa ſupponit, textum illum deductum eſſe ex Concilio Triburienſi, quod celebratum fuit in Gallia temporibus Arnulphi, anno 895. & in ipſo Concilio nullo modo reperitur textus ille. Hac ſolutione omiſſa Soto major *in c. Quia ingredientibus, 19. q. 3.* exiſtimat, textum illum procedere ante tempora Greg. IX. cui tribuit præſentem textum, & textum *in d. c. Quia ingredientibus.* Sed hæc ſolutio facile convincitur ex traditis ſupra in epigraphe hujus textus. Quare his ſententiis omiſſis, verius dicendum eſt, textum illum eſſe intelligendum de Diaconiſſis, de quibus ſupra egi: illæ enim cum nullam profeſſionem emitterent, nec religionem profiterentur, poterant teſtamentum facere. Quæ interpretatio adſtruitur, & facile ſuadetur ex eo, quia in toto illo canone non agitur de religioſis, aut regularibus, ſed de ſacerdotibus ſæcularibus: & ſtatim adjicitur, idem obſervari in ſanctimonialibus. Igitur intelligendus eſt textus de Diaconiſſis ſæcularibus. Deinde decretorie probatur hæc ſolutio ex novella 131. Juliani, *c. 18.* ubi leguntur hæc verba: *Si Epiſcopus, clericus, vel cujuſcumque gradus eccleſiaſtici miniſterii, ſine teſtamento, & ſine cognatione deceſſerit, hereditas ejus non ad fiſcum, ſed potius ad Eccleſiam delvovatur; & ſi Diaconiſſa fuerit, ſimili modo.* Igitur *in d. c. fin.* ſanctimoniales pro Diaconiſſis accipi debent, ut jam notavit Gibalinus *de clauſura, diſquiſit. 1. c. 3. §. 2. conſect. 4.*

22 Intelligitur c. perlatum, 19. q. 3. Tandem ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in c. perlatum 19. q. 3.* ubi Gregorius noſter refert Petronellam mulierem, dum monaſterium ingrederetur, bona quæ habere potuit, licet ſibi jure competere potuiſſent, tamen monaſterio donaſſe. Unde deducitur, vitam monaſticam profeſſam potuiſſe bona propria retinere, & illa donationis titulo in monaſterium transferre. Igitur ſimiliter & teſtamento de illis diſponere poterat. Pater Vaſquez *1. 2. diſp. 165. c. 6.* & Baſilius *q. 3. ſcholaſt. c. 9.* textum illum referunt ad tempora illa, quando monachi, etſi non licite, valide tamen bona retinebant, & utiliter de illis diſponebant. Sed ea ſententia omiſſa, Vivar. *de vet. monach. lib. 2. c. 5.* alio modo Gregorium exponit, videlicet ut verba illa, *Licet ſibi jure potuiſſent competere*, non ad Petronellam, ſed ad monaſterium ſuum referantur, præcipue juxta verba illa, quæ ſequuntur; *Etiam ſpecialiter donationis titulo*; ita ut affirmet Gregorius, Petronellam res ſuas, quæ eo ipſo, quod abſque teſtamento monaſterium ingrederetur, ideſt profeſſionem emitteret, ipſi monaſterio jure ordinario competebant, ex præſenti textu, & d. auth. *Ingreſſi*; tamen eaſdem etiam ſpecialis donationis titulo ſponte contuliſſe. Sed hæc interpretatio opponitur verbis, & menti ipſius Gregorii; nam Gregorius, cum adhuc nullam feciſſet monaſterii mentionem, ait Petronellam per exhortationem Agnelli Epiſcopi fuiſſe converſam, reſque ſuas omnes, quas habere potuit, licet ſibi jure potuiſsent competere, tamen donationis titulo monaſterio ſpecialiter contuliſse. Unde nullo modo relativum *ſibi* referri poterat ad monaſterium, quod adhuc nec nominaverat. Quare ea omiſsa ſententia, verius credo, verba illa, *ſibi jure potuiſſent competere*, referenda eſſe ad Agnellum Epiſcopum, cujus filia erat dicta Petronella, ut ſuadetur ex integra epiſtola, quæ extat in regeſtro Greg. *l. 3. ep. 6.* in hæc verba: “ Perlatum eſt ad nos, Petronellam nomine, de provincia Lucania genitam, per exhortationem Agnelli Epiſcopi fuiſse converſam, reſque ſuas omnes quas habere potuit, licet ſibi jure potuiſsent competere, tamen eaſdem monaſterio, quod ingreſsa eſt, etiam ſpecialiter donationis titulo contuliſse; morientemque prædictum Epiſcopum, dimidiam partem ſubſtantiæ ſuæ Agnello cuidam filio ſuo, qui notarius noſtræ eſse fertur Eccleſiæ, atque dimidiam eidem monaſterio reliquiſse. Sed cum propter irruentem Italiæ cladem ad Siciliam refugiſsent, dicitur eam ſæpius nominatus Agnellus, corruptis ejus moribus, ſtupraſse, atque ſentiens gravidam, de monaſterio ſeduxiſse, reſque ejus omnes, tam proprias, quam eas, quas de parte patris ipſius habere poterat, abſtuliſse. „ Unde D. Greg. referre intendebat, ipſam Petronellam bona omnia, quæ ex ſubſtantia patris habere poterat, licet illa bona patri potuiſsent, & debuiſsent, dum viveret, competere, ex donationis titulo monaſterio tradidiſse, ſimul cum rebus propriis: unde nullo modo verba ila, *ſibi jure potuiſſent competere*, non ſunt referenda ad Petronellam, ſed ad Agnellum Epiſcopum ejus patrem, cujus mentionem proxime Greg. fecerat.

C A P U T III.

a Idem *Januario Epiſcopo Caralitano*.

NOs quidem arbitramur, quod ad imminentiam expletionis piarum rerum, ipſe te tuus ſatis ordo compellat. Sed ne zelum tuum cujuslibet interventus remiſſionis emolliat, de his etiam te ſpecialiter judicavimus exhortandum. Pervenit ſiquidem ad nos, Stephanum veſtrum de hac luce migrantem, ſupremæ b voluntatis elogio monaſterium præcepiſſe fundari. Cujus deſiderium a Theodoſia honeſta c femina hærede ejus, fertur quod hactenus dilatione protrahitur. Quam ob rem hortamur fraternitatem tuam, ut maximum de prædicta cauſa ſtudium geras, atque nominatam feminam commoneas, quatenus intra annale ſpatium monaſterium, quod juſtum eſt, debeat ordinare, & cuncta ſecundum defuncti voluntatem ſine altercatione conſtituere. Quod ſi intra prædicti temporis metam aliqua perficere negligentia, vel calliditate diſtulerit, ut ſive in loco eo, quo conſtitutum fuerat, ſeu d certe ibi non poterit, & alibi placet ordinari, & dilatione interveniente negligitur; tunc volumus, ut fraternitatis tuæ ædificetur ſtudio, ordinatiſque omnibus, res atque redditus, qui relicti ſunt, per te loco ipſi venerabili, ſine imminutione aliqua ſocientur. Sic enim & ante tremendum Judicem tuum ſententiam remiſſionis effugies, & ſecundum piiſſimas leges, dilatas defunctorum pias voluntates Epiſcopali ſupplebis ſtudio.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ita reſtituo inſcriptionem, & litteram ex regeſtro Divi Gregorii Magni, *lib. 3. ep. 10.* ubi reperitur hic textus, & in prima collectione, *ſub h. t. c. 12.* De hoc Epiſcopo nonnulla notavi *in cap. niſi, de renunc.*

2 b *Voluntatis elogio.*) Elogium in jure variis modis accipitur. Pro cauſa exhæredationis *in l. ſi poſthumus 14. in fine, ff. de liberis & poſthum. l. 1. §. idem ait, ff. de Carbon. edict. l. 9. C. de ſuis & legit.* apud D. Auguſtinum *lib. de communi vita cleric.* ibi: “ Ambos exhæredavit, illum cum laude, iſtum cum elogio, & vituperatione. *Apud Ciceronem* pro Cluentio, *ibi*: Unum eſt etiam, quod maxime me conturbat, quod elogium recitaſti de teſtamento Ignatii patris, hominis honeſtiſſimi, idcirco ſe exhæredaſse filium, quod is ob Oppianici damnationem pecuniam accepiſset. „ Sed frequentius pro teſtamento, & ultima decedentis voluntate accipitur, *l. ult. §. ſic quidem, C. de curat. furioſ. l. ſi quis 33. l. ſi quando 35. C. de inoffic. teſtam. l. 2. & 3. C. communia de manumiſſ. l. hac 8. cum ſeq. C. qui teſtamenta*, & aliis.

3 c *Femina herede.*) Non erat ipſa Theodoſia nominata ad exequendum teſtamentum, ſed tanquam hæres tenebatur adimplere.

4 d *Seu certe ibi non poterit.*) Qua de re idem ſcripſerat idem Gregorius *l. 3. ep. 8.* in hæc verba: „ Theodoſia religioſa femina in conſtruendo monaſterio voluntatem Stephani quondam viri ſui complere deſiderans, petiit a nobis, ut ad fraternitatem tuam noſtras traſmitteremus epiſtolas, quibus per commendationem noſtram tuum facilius mereretur auxilium. Aſserit ſiquidem hoc a ſuo conjuge conſtitutum, ut in prædio, quod appellatur Picenas, quod ad Xenodochii Thomæ quondam Epiſcopi jura pervenit, monaſterium conſtrui debuiſset. Quia igitur in alienis hoc fundare rebus, licet poſſeſsor permitteret, Dominus tamen videtur cum ratione refugere, petitionem ejus prævidimus annuendam, ideſt, ut in domo juris ſui, quam Caralis aſserit ſe habere, ancillarum Dei monaſterium debeat Domino adjuvante conſtruere. Sed quia prædictam domum ſuam dicit ab hoſpitibus, atque ſupervenientibus onerari, hortamur fraternitatem tuam, ut ſtudeas ei in cunctis concurrere, devotionique ejus tuæ prebeas tuitionis auxilium, ut mercedis defuncti, atque ejus ſtudii, tuus te concurſus faciat & ſolicitudo participem. Reliquias vero, quas ibidem poſtulat collocandas volumus ut a fraternitate tua ſub debita veneratione condantur. „

COM-

COMMENTARIUM.

5 Concluſio traditur, & probatur. EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſsertio: “ Si hæres, vel ille, qui deſignatus eſt ad exequendam teſtatoris voluntatem, per annum negligens fuerit, executio devolvitur ad Epiſcopum. „ Probant eam textus *in c. ult. 23. q. 2. c. admonere, 16. q. 1. c. laicis, 17. q. 2. c. ſi heredes, c. tua nos, c. Joannes, 19. hoc tit.* Clement. un. *h. t.* Clement. *quia contingit, de relig. domib. c. 1. h. t. in 1. collect.* Gregorius noſter *lib. 9. ep. 14. & 20.* Conc. Ravennatenſe tempore Clementis V. *rubrica 31.* ibi: “ Et te executores poſt legitimum tempus, hoc eſt annum, niſi fuerint executi, ulterius ſe non poſsunt intromittere ſed Epiſcopi ordinarii ea exequantur. „ Trid. *ſeſſ. 7. de reform. c. 15. & ſeſſ. 22. c. 6. & ſeſſ. 25. c. 4. l. 6. tit. 8. p. 6. lib. 25. tit. 9. lib. 7. tit. 10. eod. partit. l. nulli, C. de Epiſc. & cler. authent. hoc amplius, C. de fideicomm. l. 5. tit. 10. p. 6.* Illuſtrant ultra congeſtos in præſenti a Barboſa & Garanna, idem Barboſa *de pot. Epiſc. 3. p. allegat. 82.* P. Gregor. *in c. conquerente, c. 6. de offic. ord.* Robertus *lib. 1. rerum judic. c. 19.* Fornerius *lib. 6. rerum quotid. c. 2.* Carpio *de exequut. l. 1. c. 21. & 22.* Rouſselius *l. 6. hiſt. juriſd. Pontific. c. 3. n. 9.* Ant. Auguſt. *in epit. jur. l. 15. tit. 48.* Gifanius, & Mornacius *in d. l. nulli*, Tondutus *l. 1. reſol. canonic. c. 15.* Valenzuela, *conſil. 87.* Antonius Gomez, & alii *in l. 36. Tauri*, Leon *to. 1. deciſ. 20.* Hieronymus Garcia *to. 1. polit. regul. tr. 8. difficult. 3. dub. 3.* P. Molina *de juſtit. tr. 2. diſp. 134. n. 5.* Caſtillo *l. 8. de alim. c. 7. & 54.* ubi I. Paulus Mellius, Ciarlinus *to. 1. controv. c. 5. n. 11.* Solorzanus *to. 2. de jure Indiar. c. 24. n. 122. & l. 4. c. 7.* D. Valenzuela *conſil. 124. n. 24.*

6 Impugnatur tradita aſſertio. Sed hæc aſsertio difficilis redditur ex ſequenti conſideratione; nam executores ultimarum voluntatum æquiparantur tutoribus. Gloſsa *verbo Ad liberos, in l. tutela 17. de tutel.* Baeza *de decima, c. 19. n. 22.* Carpio *de execut. l. 1. c. 18. n. 1.* quia ſicut tutores ſunt dativi, & legitimi; ita etiam executores alii ſunt dativi, videlicet in teſtamento deſignati, *d. l. nulli*; alii legitimi, ut Epiſcopi, vel eorum vicarii, *nov. de ſanctiſs. titulis, §. ſi autem*: pluribus relatis docet Valenzuela *conſil. 87. n. 9.* Sed exiſtente tutore dativo, non eſt locus legitimo, nec ille admittitur ad tutelæ adminiſtrationem. *l. inteſtato, ff. de legit. tut. l. ſi tutor, § ſi duobus, ff. de tutela, & rationibus, l. 1. C. de teſtam. tut.* ergo ſimiliter exiſtente executore dativo Epiſcopus tanquam legitimus admitti non debet. Et hoc dubium non admittere docuit Paulus Caſtrenſis *conſil. 413.* Augetur primo hæc dubitandi ratio ex eo, quia Theodoſia in præſenti ſpecie, nec in mora erat, nec conſtitui poterat; ſiquidem a nemine conveniri valebat pro conſtructione monaſterii; quia in judicio nemo audiendus eſt agendo, aut excipiendo, niſi ille cujus intereſt, *l. 3. §. 1. l. ſtipulatio, 38. §. ult. ff. de verb. oblig. l. ille a quo 13. §. ſi de teſtam. ff. ad Treb.* Sed in præſenti caſu Theodoſia erat hæres ex aſse, nec habebat cohæredem, cujus intereſset monaſterium conſtrui: ergo ex defectu perſonæ, & actionis Theodoſia in mora conſtitui non poterat. Cum enim plures ſunt hæredes, invicem ſe convenire valent, *l. Quintus 7. verſ. Pomponius, ff. de annuis legat. l. bis, §. idem, ff. fam. erciſc.* Deinde ex alio capite Theodoſia in mora non erat; nam diſpoſitio conſtruendi monaſterium incertitudinem magnam continebat; ſiquidem teſtator non expreſſit ejus modum, aut formam, & per conſequens talis diſpoſitio ut incertitudinem continens, nulla erat, *l. Titia, ff. de legat. 2. l. 3. §. ſi quis inſulam, ff. de eo quod certo loco*: ergo ſi Theodoſia non tenebatur præceptum illud adimplere, negligens dici non poterat, nec ob ejus negligentiam Epiſcopus monaſterium conſtruere poterat.

7 Ultima voluntas adimplenda eſt. Qua difficultate ita fulcita non obſtante; vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, nihil aliud eſſe, quod magis hominibus debeatur, quam ut ſuprema eorum voluntas, poſt quam jam aliud velle non poſſunt, exitum, & effectum habeat, *l. vel negare 5. ff. quor. teſtam. aperiantur, l. 1. C. de ſacroſ. Eccleſ.* Unde ſcribit Plinius *lib. 2. ep. 16.* ſe propriam quandam legem ſibi dixiſſe, ut defunctorum voluntates ut perfectiſſimas tueretur. Euſebius *lib. 4. de vita Conſtant.* ſcribit, generaliter ſanxiſſe, quibuſcumque modis expreſſa teſtantium judicia valere. Et Quintilianus *declamat. 318.* ait, nullum ſane majus eſse ſolatium mortis, quam voluntas ultra mortem. Tacitus *lib. 2. annal.* ibi: *Non hoc præcipuum amicorum munus eſt, proſequi defunctum ignavo queſtu; ſed quæ voluerit, meminiſſe; quæ mandaverit, exequi.* Facit Caſſiodorus *lib. 5. var. ep. 21.* *Vivat tibi perpetuis ſeculis decedentium voluntas, tranſeant in poſteros judicia parentum.* Illuſtrant Spino *in ſpecul. teſtam. 1. p. rubrica.* Unde teſtatores fidelioribus, & charioribus amicis ſuarum voluntatum executionem commendabant, quorum mentio fit *in l. quidem, §. pen. l. ſi a pluribus, ff. de legat. 1. l. ſi quis Titio 17. ff. de legat. 2. l. alumna 9. l. alio herede, ff. de alim. legat. l. Divus, ff. ſi cui plus, nov. 131. Juſtin. nov. 68. Leonis, nov. Majorani, de teſtam.* Illi plerumque dicuntur diſpenſatores, ut ex eadem novella Majorani notat Cujacius *tract. 7. de Afric. in l. 107. ff. de legat. 1.* & nullo deſignato executore ultimæ voluntatis, executio hæredi incumbit, *l. 7. tit. 10. partit. 6.* Carpio *de executorib. lib. 1. c. 22. n. 9.* Illis autem executoribus aliquando teſtatores certum præſcribunt tempus, intra quod ſuam exequantur voluntatem: quo caſu tempus illud eſt obſervandum, *authent. hoc amplius, C. de fideicommiſſ. d. l. nulli, l. 6. tit. 10. partit. 6.* Carpio *dicto lib. 3. c. 1. n. 2.* Nullo vero termino aſſignato annus a jure datur ad exequendam teſtantis voluntatem, *d. authent. hoc amplius.* Et licet eodem jure communi attento dubium ſit, an a die mortis, an vero a tempore aditionis hæreditatis currere incipiat annus; apud nos tamen cum aditio hæreditatis non deſideretur ad validitatem eorum, quæ in teſtamento relinquuntur, *l. 1. tit. 4. lib. 5. Recopil.* incipiet annus a die mortis teſtatoris, ut deciſum extat *in d. l. 6. partit.* ibi: *Faſta un anno deſpues de la muerte del teſtador.* Docet Carpio *d. lib. 3. c. 1. n. 10.* Etiam ſciendum eſt, morte, negligentia, vel impedimento executorum jus exequendi ultimas defunctorum voluntates devolvi ad Epiſcopum loci, ubi teſtator deceſſit, aut majorem bonorum partem obtinebat, ex juribus ſupra citatis. An vero ad Judicem ſæcularem æqualiter ſpectet pias defunctorum voluntates ad effectum perducere, quæri ſolet? Et ad ipſum etiam ſpectare, reſolvunt pluribus relatis Carpio *dict. allegat. 82. n. 17.* & ita præventioni locum eſſe, ſicut in aliis caſibus mixti fori, fuſe probant Leon *deciſ. 20. Valentia*, Pereyra *de manu regia, tom. 1. lib. 1. c. 16. per totum*; quia ſicut laicus poteſt a teſtatore deſignari ſuæ diſpoſitionis executor, ita & judex laicus, propter ejus negligentiam, & impedimentum, poterit exequi pias defunctorum voluntates.

8 Traditur decidendi ratio. Ex quibus jam apparet vera præſentis deciſionis ratio; nam cum Epiſcopus in concernentibus pietatem, & charitatis officia, ſit legitimus executor, & in laicos exerceat omnimodam juriſdictionem, *c. 1. & 2. 87. diſt. c. ſuper quibuſdam, de V. S.* merito in præſenti deciditur; ob negligentiam Theodoſiæ in conſtruendo monaſterio, quod ædificari juſſerat teſtator, executionem ſimilis piæ voluntatis ad Epiſcopum devolvi: quod nec a jure Romanorum alienum eſt; nam apud eos teſtamentorum executio, quoad legata pia, & monumenta conſtruenda, Pontifici incumbebat, *l. hereditas 50. ff. de petit. heredit.* ibi: “ Hæredes ad monumentum faciendum tandem Principali, vel Pontificali auctoritate compelluntur, ad obſequium ſupremæ voluntatis. „ Non tamen ex officio, ſed ad partis petitionem, *l. Quintus Mutius 17. ff. de annuis legat.* Illuſtrant Guther. *lib. 3. de jure manium, & lib. 2. de jure Pontific. c. 8.* Fornerius *lib. 6. rerum quotid. c. 2.* imo & ipſas teſtamenti tabulas ſolebant Veſtalibus tradere, aut in æde ſacra cuſtodiendas deponere, *l. cum pater, §. donationis, ff. de legat. 1. l. 3. §. proinde, l. fin. ff. de tabul. exhib. l. 4. §. 4. ff. famil. erciſc.* Unde Auguſti teſtamentum Veſtalibus commendatum fuiſſe refert Svetonius *in Julio, c. 83. & in Auguſto, c. ult.* Idem de Antonii teſtamento refert Plutarchus *in ejus vita.* Merito ergo Gregorius in præſenti, atque Imperatores *in d. l. nulli, & authent. hoc amplius*, ſtatuerunt, pias defunctorum voluntates diligenter eſſe exequendas; & negligentibus earum executionem hæredibus vel commiſſariis a teſtatore deſignatis, Epiſcopum debere eas ad effectum perducere, docent Carpius & Barboſa *uti ſupra.* Rouſſelius *d. l. 6. c. 3.* Quis autem Epiſcopus proprius ſit quoad hanc executionem, originis, vel domicilii teſtatoris, aut loci ubi res ſitæ ſunt, explicant Martha *de juriſd. p. 2. c. 10. n. 10.* Barboſa *de pot. Epiſcop. 3. p. allegat. 82. n. 15.* Baldus, & Salicetus *in d. l. nulli, C. de Epiſcop. & cler.*

9 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſupra expenſa; nam licet verum ſit, quod ſi hæres, vel commiſſarius a teſtatore deſignatus exequatur voluntatem teſtatoris, Epiſcopus non poſſit ſe immiſcere; tamen ſi negligens ſit, aut jure, vel de facto impediatur prædictam exequi voluntatem, tunc Epiſcopus poteſt eandem voluntatem ad effectum perducere, quia ob negligentiam, vel impedimentum hæredis, commiſſariive, talis facultas ab eis aufertur, & in Epiſcopum transfertur, ut ſi tutor dativus ſuſpectus ſit, qui removetur, & alius adminiſtrat. Nec obſtat primum augmentum ipſius difficultatis; nam licet cum teſtator aliquid fieri juſſit, nulla exinde actio detur, quia præceptum hoc potius ad utilitatem ſcribentis, quam ad alterius commodum pertinet, ut alibi ratiocinatur Conſultus *in l. Quintus 7. ff. de annuis legat.* officio tamen judicis cogi poteſt hæres, ut defuncti ſupremam voluntatem adimpleat, *l. hereditas, ff. de petit. hered.* ubi Faber, Goveanus *in l. 1. §. ult. ff. ad l. Falcid.* & quia publice intereſt ſupremas defunctorum voluntates exitum habere, *l. vel negare, ff. quemadmod. teſtamenta*; ideo hodie cuilibet de populo competit actio pro exequendis ultimis defunctorum voluntatibus, *authent. de eccleſiaſticis titulis, §. ſi autem, d. l. nulli, C. de Epiſcop. & cler. in fine*, ibi: Univerſi, qui id quocumque modo cognoverint, vel in viri clariſſimi Rectoris provinciæ, vel in urbis Epiſcopi notitiam deferendi liberam habeant facultatem. „ Docent pluribus relatis Carpio *d. lib. 1. c. 24.* Pinellus *lib. 1. ſelect. c. 11. n. 16.* Nec aliud difficultatis augmentum refragatur; nam ſupponendum eſt, in præſenti ſpecie teſtatorem præſcripſiſſe modum obſervandum circa locum, & formam monaſterii: & licet teſtator id non expreſſiſſet, nihilominus non ideo diſpoſitio vitiabatur; ſiquidem adimpleri, & exequi poterat ſervata forma, quæ in aliis monaſteriis ejuſdem Ordinis in uſu eſſe ſolebat, ut in ſimili ſpecie ait Conſultus *in l. cum pater 77. §. vicos, ff. de legat. 2.* cujus explicationem proſequuntur Cujacius *lib. 8. reſponſ. Papin.* ibi, Fornerius *lib. 2. rerum quot. c. 11.* Cheſius *interpret. jur. c. 4. n. 9.*

10 Exponitur c. Epiſcopus 88. diſt. Sed præſenti aſſertioni, & hucuſque traditis obſtat textus *in c. Epiſcopus, 88. diſt.* in illis verbis: *Epiſcopus tuitionem teſtamentorum non ſuſcipiat.* Ex quibus aperte deducitur, quam alienum ſit ab Epiſcopali ſtatu, & dignitate executionem, ſeu tuitionem teſtamentorum admittere. Igitur nec negligente hærede, vel commiſsario a teſtatore deſignato, Epiſcopus debet ſuſcipere tuitionem teſtamentorum. Augetur hæc difficultas ex eo; nam licet magnum opus pietatis ſit pupillos tueri, & defendere, nihilominus Epiſcopis prohibitum eſt tutorum munus exercere, *authent. presbyteros, in fine, C. de Epiſcop. & cleric. Nov. 123. c. 5. authent. de ſanctiſſimis Epiſcopis, §. ab eo autem*: quod adeo injuſtum, & illicitum viſum fuit primis Eccleſiæ

Pa-

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

Patribus, ut teſtatorem Epiſcopum, aut clericum teſtamento ſuo filiis ſuis tutorem deſignantem, communione eccleſiaſtica privarent, nec pro eo Miſſæ ſacrificium offerri ſinerent. Concilium Afric. temporibus D. Cypriani celebratum, quod refert Baronius *anno* 257. D. Cyprianus, *lib.* 1. *ep.* 9. ibi: *Non licere clericis in teſtamento nominare tutores, aut curatores.* Cujus prohibitionis rationem expreſſit Leo Imperator *Novell.* 68. his verbis: " Veteribus legiſlatoribus edicere viſum eſt, ne monachi, aut quoſcumque ſacer ordo devinctos habet, tutorum officio fungantur. Intellexerunt enim, qui divino miniſterio conſecrati ſunt, hos ab externarum rerum occupationibus & moleſtiis liberos eſſe oportere. Quantum autem alendorum, alioquique regendorum puerorum cura hominum animos diſtrahat, utque Deum debite colere non poſſint, impediat, nemo ignorat. Tota enim plerumque vita tutores laborioſis iſtis curis irretiti tenentur. " Quam tranſcripſit Alfonſus noſter *in l.* 14. *tit.* 16. *p.* 6. quæ ratio æque militat in tuitione, ſeu executione teſtamenti. Igitur ſicut Epiſcopus non poteſt deſignatus a teſtatore ſuſcipere tuitionem teſtamenti, ſeu pupillorum; ita nec ob negligentiam hæredis, aut commiſſarii teſtamento deſignati, debet hujuſmodi occupationi immiſceri. Cui difficultati ut ſatisfaciamus, aſſerendum eſt, Epiſcopum poſſe non ſolum ex præſenti juris diſpoſitione executionem, ſeu tuitionem teſtamentorum ſuſcipere; verum & virtute deſignationis a teſtatore factæ. Nam cum hoc officium circa pias cauſas verſetur; inde eſt ut ab Epiſcopo exerceri valeat, cum ipſius officii proprium ſit opus pietatem fovere, *d. Nov.* 68. *Leonis*, *c. Joannes*, *c. pen. h. t.* Carpio *d. lib.* 1. *de execut. c.* 3. *n.* 13. Nec tunc obſtat textus *in d. c. Epiſcopus* 5. 88. *diſt.* cui ut ſatisfaciat ibi Gloſſa *ibi*, affirmat in eo textu tantum prohiberi, ne teſtamenta aperiantur coram Epiſcopo, quæ aperienda ſunt coram judice ſæculari, *ex l. repetita, C. de Epiſc. & cleric. l. conſulta, C. de teſtamentis.* Gloſſam ſequitur Acunna *in eo text.* Sed hæc ſolutio facile convincitur ex ipſo canone, ubi non agitur de apertura tabellarum, ſed de tuitione teſtamentorum. Quare hac omiſſa ſententia exiſtimo in eo textu prohiberi, ne Epiſcopus per ſe, & immediate ſuſcipiat tuitionem teſtamentorum; non autem prohiberi, quin per presbyterum, aut alium tertium eam ſuſcipiat. Quæ interpretatio colligitur ex canone antecedenti ipſius Concilii Carthag. ubi Patres ita ſanxerunt: Ut Epiſcopus gubernationem viduarum, & pupillorum, & orphanorum, non per ſeipſum, ſed per Archipresbyterum, vel Archidiaconum agat. Et ſtatim ſequitur textus *in d. c. Epiſcopus.* Igitur debet accipi juxta antecedentem, videlicet ut per ſe non ſuſcipiant tuitionem teſtamentorum, ſed per Archipresbyterum, aut Archidiaconum. Nec quod de tutela dicebamus, refragatur; nam verum eſt, Epiſcopum tutelam a teſtatore delatam exercere non poſſe: diſcriminis ratio in eo conſiſtit; nam tutelæ adminiſtratio per plures annos, variaque, & profana negotia exercetur; executio autem piæ voluntatis brevi tempore expediri, & adimpleri poteſt, ut notarunt I. Juſtelus *ad canones Eccleſ. univ. fol.* 222. Adhuc tamen & tutelam legitimam clerici exercere valent, *c. fin.* 86. *diſt.* ibi: *Niſi forte qui legibus ad minorum ætatis tutelas, ſive curationes inexcuſabiles attrahuntur.* Et *c. generaliter*, 16. *q.* 1. quia tunc non tam voluntate, quam neceſſitate curis ſæcularibus immiſcentur, cum alias ab hæreditate repellantur, *l. quo tutela* 7. *ff. de reg. jur.* Rouſſelius *lib.* 4. *hiſtor. juriſd. Pontif. c.* 5. & hodie ſacerdotem poſſe deſignari executorem teſtamenti, probat Conradus Kling. *lib.* 5. *locorum commun. c.* 32.

C A P U T IV.

a Idem *Petro Subdiacono Siciliæ.*

INdicante. *Et infra*: Cognovi autem Romano referente, quia *b* moriens uxor Redempti unam concham *c* argenteam nudis verbis dixerit venundari, & *d* libertis ſuis tradi: ſcutellam quoque *e* argenteam *f* monaſterio cuidam reliquerit. In quibus utriſque voluntatem ejus per omnia volumus impleri, ne ex rebus minimis peccata majora *g* capiamus.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 13. & in ipſo Regeſtro Gregorii, *lib.* 12. *epiſt.* 30. ubi de diverſis rebus, & cauſis ad patrimonium Eccleſiæ Romanæ ſpectantibus agit D. Gregorius: & circa medium hæc leguntur verba.

2 b *Moriens uxor.*) Certum eſt, jure communi attento, mulierem abſque mariti licentia teſtamentum facere potuiſſe. Ulpianus *in fragmentis, tit.* 22. *§. mulier.* Unde ſtatutum diſponens, ne uxor teſtamentum condat abſque mariti licentia, nullum eſſe, poſt Paulum Caſtrenſem, & alios docet Fragoſo *de regim. Chriſt. Reipubl. lib.* 4. *diſp.* 7. *n.* 8.

3 c *Concham argenteam.*) Concha enim eſt vas in formam conchæ factum, de quo Paulus *lib.* 3. *ſent. tit. ult.* Conſultus *in l.* 7. *ff. de inſtruct. legat.* PP. Concil. Illiber. *can.* 48. ubi plura adduxi.

4 d *Et libertis ſuis tradi.*) Plerumque enim patroni libertis ſuis teſtamento alimenta, aliaſque res relinquebant, *l. patronus* 35. *ff. de legat.* 3. *l.* 5. *ff. de aliment. legat.* quam me laudato explicat Don Joſephus de Retes *lib.* 3. *de interdictis; fol.* 175.

5 e *Scutellam quoque argenteam.*) Et ita certam deſignavit, non generaliter ſcutellam legavit, ut omnes antiquiores hic ſupponunt, inde fuſe tractantes, an in legato generali electio ſemper ſit hæredis, vel legatarii? quam quæſtionem ut minus propriam hujus loci, omittimus; videndi ſunt textus *in l. ſi quando* 109. *§. heres, ff. de legat.* 1. *l. Titia* 38. *§.* 1. *ff. de auro & argento, l. cum qui* 38. *§. qui hominem, ff. de ſolut. l. ſi legatario* 22. *§.* 1. *ff. de fideicommiſſ. libert. leg.* 2. *ff. de option. legat. l. cum poſt* 70. *§. gener, ff. de jure dot. l. a ſubſtituto* 45. *§.* 1. *l. ſequens* 48. *l. cum res* 49. *§. ſed ſi Stichus, ff. de legat.* 1. *l. ſi quis* 3. *ff. de aliment. legat.* D. Martinus de Larreategui *lib.* 5. *ſelect. c.* 2. Gomez *lib.* 1. *variar. c.* 12. *n.* 31. Cujacius *tract.* 8. *ad Afric. in l. ſi heres* 110. *de legat.* 1. Pinel. *lib.* 2. *ſelect. c.* 16.

6 f *Monaſterio cuidam reliquerit.*) Licet enim olim Eccleſia, & eccleſiaſticæ perſonæ aliquid ex teſtamento capere non valerent, *l.* 17. & 20. *C. Theodoſ. de ſacroſ. Eccleſ.* tamen poſt Imperatorem Conſtantinum, & hæredes inſtitui, & legata cepere potuerunt, *l.* 1. *authent. ingreſſi, C. de ſacroſ. Eccleſ. l. Deo nobis, l. ſi quis ad declinandum, C. de Epiſcop. & cleric. l. ſancimus, C. de donat.* ut etiam ſacerdotes Gentilium capere poterant, *l. annua* 20. *§.* 1. *ff. de ann. legat. l.* 1. *§. ad municipium, ff. ad l. Falcid.* Virgines autem Veſtales, quia victu publico honorabantur, nihil ex alieno teſtamento capiebant. Gellius *lib.* 1. *noct. c.* 12. Symmachus *lib.* 1. *ep.* 40. imo Diis, quibus capacitas ſpeciali Senatuſconſulto aut conſtitutione data erat, plerumque legabatur, qui referuntur ab Ulpiano *tit.* 22. *regul.* & a Paulo *lib.* 4. *ſent. tit.* 3. In quo Ulpiani fragmento Cujacius legit, *Minervam Melitenſem*, ubi legitur *Melienſem*, Hadrianus vero Turnebus *lib.* 7. *adverſ. c.* 21. reponit *Ilienſem*, ideſt Trojanam, non inſubtili conjectura, quaſi legatum Ilienſi Minervæ ſpeciali jure relinqui concederetur, quod Romanos ſe oriundos a Trojanis agnoſcerent: unde Romanos Æneadas appellatos, auctor eſt Juſtin. *in Nov.* 47. Quapropter Ilienſes aliis privilegiis donantur, quæ extant *in l.* 1. *ff. ad municip. l. non tantum* 17. *§.* 1. *ff. de excuſ. tut.* Sed quamvis recte hoc ita procedat, nihil vetat retinere communem lectionem, legereque *Melienſem*, cum ſuſpicari poſſit, ita appellari a Melia urbe Cariæ, ut exiſtimavit Fornerius *lib.* 2. *rerum quot. c.* 8. Sed jam ad rem: Cum ergo in aliquibus, etſi pauciſſimis, tum Orientis, tum Occidentis monachis paupertatis monaſticæ irrepſiſſet prævaricatio, Valentinianus Imperator anno 376. non Junior, ut voluit Molanus *lib. de piis teſtamentis, c.* 34. ſed ſenior, ut probat P. Theophylus Raynaud. *to.* 12. *tract. mala e bonis Eccleſiæ, &c. c.* 8. *n.* 7. ſanxit ne etiam per ſubjectam perſonam monachi poſſent aliquid ex teſtamento capere, *in l.* 20. *C. Theodoſ. de Epiſcop. & cleric.* cujus conſtitutionis conſcius D. Ambroſius, impium judicans, pauciſſimorum avaritiam univerſo ſtatui monaſtico præjudicium afferre, hæc ad Valentinianum Juniorem ſcribit *ep.* 31. " Nobis privatæ ſucceſſionis emolumenta recentibus legibus denegantur, & nemo conqueritur; non enim putamus injuriam, quia diſpendia non dolemus. *Et infra*: Scribuntur teſtamenta templorum miniſtris, nullus excipitur profanus, nullus ultimæ conditionis, nullus prodigus verecundiæ: ſoli ex omnibus clerico commune jus clauditur, a quo ſolo pro omnibus votum commune ſuſcipitur, officium commune defertur: nulla legata, vel gravium viduarum nulla donatio; & ubi in moribus culpa non deprehenditur, tamen officium multa præſcribitur. Quod ſacerdotibus Fani legaverit chriſtiana vidua, valet; quod miniſtris Dei, non valet. " Unde conqueritur D. Hieronymus *ad Nepotianum, de vita cleric. c.* 7. his verbis: " Pudet dicere: ſacerdotes Idolorum, mimi, & aurigæ, & ſcorta hæreditates capiunt; ſolis clericis, & monachis hoc lege prohibetur; & prohibetur, non a perſecutoribus, ſed a Principibus Chriſtianis: nec de lege conqueror, ſed doleo cur meruimus hanc legem. " Notarunt Fornerius *lib.* 1. *ſelect. c.* 28. Vivar. *de veteri monach. lib.* 6. *c.* 3. *n.* 31. Ludovel. *de ult. volunt. fol.* 77. & 350. Baronius *anno* 309. Pancirola *lib.* 2. *var. c.* 161. Valenzuela *contra Venetos p.* 3. *per tot.* Non ergo ea lege Valentinianus excludebat Eccleſias, vel cœtus ullos ſacros aditione hæreditatum, ſed tantum privatas perſonas eccleſiaſticas, vel monaſticam profitentes vitam, qui privatas captabant hæreditates, ut de Antymo, & Sophronico antimonachis refert D. Hieronymus *ad Euſtochiam c.* 22. & juxta hanc veram explicationem defendunt dictam conſtitutionem Baronius *anno* 370. *n.* 23. Theophilus *to.* 12. *tract. mala e bonis Eccleſiæ, fol.* 47. De jure amortizationis apud alias gentes introducto agit Alteſſerra *de Ducibus lib.* 2. *c.* 18. *per totum*; & ipſum impugnantes Valenzuela, Guevara, & Zamel *contra Venetos.*

g *Peccata majora capiamus.* Ex quibus verbis probatur opinio eorum, qui docuerunt, peccatum lethale eſſe non adimplere voluntatem teſtatoris, etſi non obſervatis juris ſolemnitatibus eam declaraverit: quod etiam probari poteſt *ex c. ult. voluntas*, 13. *q.* 2. *c. cum eſſes, hoc tit. l. fideicommiſſum, C. de condict. indeb.* diſputat late Fragoſo *de regim. Chriſt. Reipub.* 3. *p. lib.* 5. *§.* 5. *n.* 151. Sed quare dicat Gregorius, ipſum peccata 7

cata majora capere ex eo, quod legata non ſolvantur, merito dubitari poteſt. Exiſtimo tamen Eccleſiam fuiſſe hæredem inſtitutam, & ita ad eam onus ſolvendi legata pertinere, quod facile ſuadetur tam ex inſcriptione hujus textus, quam ex prioribus verbis hujus epiſtolæ compilatis ab Ant. Auguſtino *in epit. jur. lib.* 15. *tit.* 48. *cap.* 6.

COMMENTARIUM.

8 *Concluſio traditur, & probatur.*

EX hoc fragmento epiſtolæ D. Gregorii ſequens deducitur aſſertio: *Legata debentur, quamvis nudis verbis relicta.* Probant eam textus *in cap. relatum, el* 1. *c. cum eſſes, h. t.* Conc. Lugd. 1. *can.* 2. ibi: " Si quorumcumque religioſorum voluntas, aut neceſſitate, aut ſimplicitate aliquid a legum ſæcularium ordine viſa fuerit diſcrepare, voluntas tamen defunctorum debeat inconcuſſa manere. Probari etiam poteſt *ex l. fin. ff. de rebus eorum, l. in teſtam.* 38. *ff. de manum. teſtam. l. pen. §. ult. ff. de legat.* 2. *l.* 3. *in princ. l. conficiuntur* 8. *§.* 1. *ff. de jure codicil. l. filius* 18. *ff. ad l. Falcid. l.* 1. *§. hoc autem, l. recuſare* 6. *§. meminiſſe, l. Scævola* 76. *ff. ad Trebellianum, l.* 3. *C. eod. l.* 2. *C. de Codicil. l. eam* 14. *l. ep.* 22. *l. ex teſtam.* 29. *C. de fideicom.* Ex quibus probatur, fideicommiſſa quibuſcumque verbis relicta deberi. Illuſtrant ultra congeſtos in præſenti a Barboſa & Garanna, Cujacius & Covar. *hic*, Cironius *ad tit. de pact.* Petrus Gregorius *lib.* 1. *p. tit.* 25. *c.* 5. Padilla, & Giphanius *in l. ult. C. de fideicom.* Antonius Auguſtinus *in epit. jur. lib.* 15. *tit.* 48. Caniſius *in d. c. relatum*, Meron. *reſponſ.* 69. Ferro Manrique *de differentiis utriuſque fori, q.* 4. *n.* 31.

9 *Impugnatur tradita aſſertio.*

Sed in hanc aſſertionem ita pro dubitandi ratione inſurgo; Legata non niſi teſtamento, aut codicillis teſtamento confirmatis relinqui poſſunt, *l. ab hæreditate* 126. *ff. de legat.* 1. *l. illud* 13. *§.* 1. *in fine, l. quidam* 14. *in princ. ff. de jure codicil. l. legatum* 36. *ff. de legat.* 2. & non quibuſcumque verbis, ſed ſolemnibus, *l. in legatis* 21. *C. de legatis, § ſed olim, Inſtit. eod.* Nam illud diſcrimen verſatur inter legata, & fideicommiſſa, quod legata verbis directis, & legitimis fideicommiſſa vero verbis precativis, & obliquis relinquuntur, *l. pen. ff. de legat.* 1. *l. proponebatur* 64. *ff. de legat.* 3. *l. nutu* 21. *ff. de legat.* 3. notat Valentia *ad tit. de legat. c. ult. n.* 8. Ergo legata in præſenti ſpecie nudis verbis relicta non debebantur, & per conſequens nec ſolvenda erant. Accedit, nam ex alio capite legatum monaſterio relictum inutile erat, videlicet quia monaſterium eſt corpus incertum, collectivum, conſtans ex diverſis capitibus: ſed legatum relictum incertis perſonis, vel corpori incerto, non valet: qua ratione municipium, ſeu collegium hæredem inſtitui non poſſe, docuit Ulpianus *in fragmentis, tit.* 22. *§. incertis, Inſtit. de legat.* Ergo & legatum monaſterio relictum, ob legatarii incertitudinem in præſenti ſpecie non valet.

10 *Traditur decidendi ratio.*

Qua dubitandi ratione minime obſtante, vera eſt præſens deciſio; nam cum jus canonicum quoad obligandum inter nuda verba, & ſolemnia nullum diſcrimen agnoſcat; *c. juramenti* 22. *q.* 5. *c. pervenit, de fidejuſſ.* ideo legata relicta, tam verbis ſolemnibus, quam nudis, æqualiter debentur; vere enim hæres ea ſolvere debet, cum is natura debeat, quem jure gentium dare oportet, cujuſque fidem ſequuti ſumus, *l. cum amplius, §. is natura, ff. de reg. jur.* Sed jus canonicum tantum attendit an legata debeantur, non vero quo jure ea ſolvere hæres teneatur: ergo recte in præſenti docet Gregorius, legata etiam nudis verbis relicta eſſe ſolvenda. Accedit, nam & jure civili, quo ſolemnia verba legatis relinquendis præſcripta fuerunt, cautum etiam fuit fideicommiſſa nutu, nudiſve verbis relicta ab hærede deberi, & præſtanda eſſe, *l. nutu, ff. de legat.* 3. *l. cum proponebatur* 64. *ff. de legat.* 2. ſive Græcis, ſive Latinis verbis relicta ſint, *l. fideicommiſſa* 11. *ff. de legat.* 3. Et eodem etiam jure attento, legata minus ſolemniter relicta, licet per actionem civilem peti non poſſint; tamen cum de voluntate conſtat, debentur naturaliter, neglectis ejuſdem juris civilis ſcrupuloſitatibus, *l. fin. ff. de rebus eorum, l. in teſtam.* 38. *ff. de manum. teſtam.* Plinius *lib.* 2. *ep. ad Antanum.* Jure enim gentium conſiſtunt, unde hujuſmodi legata ita relicta, ſemel ſoluta, repeti tanquam indebita non poſſunt, *l.* 2. *l. ſi veritas* 23. *C. de fideicomm. l. fideicommiſſa* 7. *C. de condict. indeb. l.* 31. *tit.* 4. *partit.* 3. quod proprium eſt naturalis obligationis, *l. fin. in princ. ff. jurejur. l. naturalis* 10. *ff. de oblig. & act.* ſed illud quod natura debetur, in foro conſcientiæ ſolvendum neceſſario eſt, ut probat Covar. *in c. cum eſſes, hoc tit.* igitur legata nudis verbis relicta debeat præſtari, ne (ut ait noſter Gregorius in præſenti) ſi non ſolvantur, peccata majora committantur.

11 *Diſſolvitur dubitandi ratio.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſupra expenſa, pro cujus ſolutione, & præſentis textus interpretatione ibi, *nudis verbis*, varia adduxerunt Interpretes; aliqui enim exiſtimarunt, in præſenti ſpecie relicta fuiſſe legata non teſtamento, nec codicillis, ſed coram legitimo teſtium numero, quinque videlicet. Ita Abbas, Zabarella, Ancharanus *in præſenti*, Barbatia *n.* 17. Alii vero docuerunt, in præſenti caſu legata relicta fuiſſe juxta textus *in c. cum eſſes, c. relatum, h. t.* videlicet coram duobus, aut tribus teſtibus. Barboſa in præſenti, *n.* 4. exiſtimat Gregorium noſtrum eſſe exaudiendum, cum legata relicta fuerunt ſine ſcriptura, ideoque referri in hoc textu, nudis verbis legata relicta fuiſſe. Sed his, & aliis ſolutionibus omiſſis, verius dicendum eſt, in præſenti ſpecie uxorem Redempti teſtamentum feciſſe, in eoque Eccleſiam hæredem inſtituiſſe, & poſtea cum decederet, legata reliquiſſe nudis verbis, ideſt ſolemnitate in verbis, aut in ipſa ultima diſpoſitione non obſervata. Quæ interpretatio ut facilius percipiatur, ſciendum eſt, juris civilis conditores in omnibus actibus celebrandis certas præſcripſiſſe formas, in manumiſſionibus, emancipationibus, ſtipulationibus, teſtamentis, & ſimilibus actibus, ut ex bonæ notæ auctoribus probant Briſſonius *lib.* 1. *ſelect. c.* 11. qui eas magna ſedulitate, & cum eruditione congeſſit in elaboratiſſimo illo opere de formulis. Revardus *lib.* 4. *var. c.* 9. Doctor Valentia *to.* 2. *illuſtr. tract.* 3. *c.* 2. In legatis autem variæ fuerunt formulæ uſitatæ pro diverſitate legatorum. In legato vindicationis illæ: *Do, Lego, Capito, Sumito, Tibi habeto*: *l. ſi fundum* 81. *§. Titio, l. hujuſmodi* 84. *§. quibus, ff. de legat.* 1. *l. in ſingulos* 8 *ff. de annuis legat. l. ſi ita* 15. *l. Seja* 20. *§. liberto, ff. de inſtructo, vel inſtrumento*, Ulpianus *in fragment. tit.* 24. Gajus *lib.* 2. *inſtit. tit.* 5. Paulus *lib.* 3. *ſent. tit.* 6. Per damnationem vero ita legata relinquebantur: *Heres meus damnas eſt dare; Dato, Facito, Heredem meum dare jubeto*; *d. l. hujuſmodi* 84. *§.* 1. & *§. Stichum, l. ab omnibus* 104. *in princ. l. ſi heres* 124. *ff. de legat.* 1. *l. filiæ* 22. *ff. de annuis legat. l. ſi heres* 8. *ff. de tritico legat. l. filiæ* 28. *l. quibus* 40. *§.* 1 *ff. de condit. & demonſtr.* Per ſinendi modum ita relinquebantur: *Heres meus ſinito, vel damnas eſto ſinere Lucium Titium illam, vel illam rem ſumere*: *l. qui quatuor* 30. *§.* 1. *ff. de legat.* 3. *l.* 2. *ff. de annuis legat. l. ei qui* 16. *ff. de liber. legat.* Per præceptionem ita legabatur: *Mævia rem illam, vel illam percipito, ſumito*: *l. ult. ff. de dote prælег. l. pediculis* 21. *§. cum quærebatur, ff. de annuis legat.* Docent Inſtitutarii *in §. ſed olim, Inſtit. de legatis*, Valentia *ad tit. de legat. c. ult. n.* 1. Legata igitur ita relicta ſolemniter, & ſolemnibus verbis relinqui dicebantur: quæ vero ſine teſtamento, & ſolemnitatibus relinquuntur, quia illis opponuntur, nudis verbis relicta dicuntur, ut nuda voluntas dicitur *in l.* 1. *ff. de teſtam. militis*, quia opponitur ſolemni: & *in l. rem legatam, ff. de adimend. legat.* nudus conſenſus, qui adverſatur ſolemni: & *in l. videamus, ff. de uſuris*, nuda proprietas, quæ opponitur plenæ: & *in l. juris* 7. *§. ſed cum nuda, ff. de pactis*, nudum pactum dicitur, quod opponitur ſolemni. Similiter igitur in præſenti ſpecie legata nudis verbis relicta dicuntur, quia nec ſolemniter, nec ſolemnibus verbis relicta fuerunt.

Nec obſtat argumentum ipſius difficultatis; nam licet verum ſit, olim temporibus adhuc Plinii Junioris municipia, civitates, collegia legata capere non potuiſſe, ut corpora incerta, *lib.* 5. *ep.* 7. Ulpianus *tit.* 22. *in fragm.* tamen primo Imperator Nerva permiſit illis fideicommiſſa ſingularia, & univerſalia relinquere; & poſtea Senatuſconſulto Aproniano conceſſum fuit, ut a libertis propriis etiam directo hæredes inſtitui poſſent. Et tandem Imperator Marcus permiſit illis, & omnibus collegiis licitis legare: juxta quam temporum diſtinctionem accipiendi ſunt textus *in l. pater* 38. *§. fideicommiſſi* 16. *ff. de legat.* 3. *l. ſi uſusfructus* 21. *ff. quibus modis uſusfructus amittatur, l. Julianus* 13. *§. idem Julianus, ff. de action. empti, l. ſi quod relictum* 117. *l. civitatibus* 122. *ff. de legat.* 1. *l. cum quidam* 30. *l. cum pater* 77. *§. vicos, de legat.* 2. *l.* 5. *l. fideicommiſſa* 11. *§. ult. ff. de legat.* 3. *l. annum* 6. *l. liberto* 21. *l. Lucius* 23. *cum ſequenti, ff. de annuis legat. l. an uſusfructus* 8. *l. legatum* 16. *l. quidam* 17. *ff. de uſufructu legat. l.* 2. *l. cum Senatus* 20. *ff. de rebus dubiis, l. municipibus, l. ſi juraſſent, ff. de condit. & demonſtr. l.* 1. *§. ad municipium* 4. *l.* 3. *§. ult. l. computationi* 68. *verſ. Civitatibus, ff. ad l. Falcid. l. municipia* 12. *ff. ut in poſſeſſ. l. legatum* 4. *l. Imperator* 23. *§. ult. ff. de adminiſtr. rerum, l.* 3. *§. municipes, ff. de ſuis & legit. l. cum alicui* 26. *ff. de negotiis geſtis, l. ult. C. ut in poſſeſſ.* quæ eſt pars legis ultimæ, *ff. de adminiſtr. rerum, l.* 3 *§. municipes, ff. de ſuis & legit. l. cum alicui* 26. *ff. de negotiis geſtis, l. ult. C. ut in poſſeſſ. l.* 1. & 2. *C. de incertis perſonis, l.* 9. *§. fin. ff. de juris & facti ignor. l.* 9. *C. de paganis, l.* 3. *C. de compenſ. l.* 58. *ff. de uſufructu, l.* 1. *C. de Judæis*, junctis Cujac. *ad tit. C. de hered. inſtit.* Donel. *lib.* 6. *comment. c.* 17. Forner. *lib.* 2. *rerum quot. c.* 11. *l.* 31. *§.* 1. *de inoffic. teſtam. l.* 2. *C. de diverſ. præd. lib.* 12. 12 *Diſſolvitur dubitandi ratio.*

Sed ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in can.* 10. *Conc. Aurel.* 4. in illis verbis: " Quæcumque Eccleſiis a Pontificibus ſub competenti, ac juſto documento fuerint derelicta, ab hæredibus legitimis dignum eſt, ut pro Dei contemplatione ſerventur. " Ex quibus deducitur, non aliter relicta Eccleſiis deberi, quam ſi juſto & competenti documento fuerint data. Igitur ſi nudis verbis tantum fuerint relicta, non debebuntur. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, quod licet legata ex æquitate canonica debeant præſtari, etiamſi verbis minus ſolemnibus relicta ſint; debent tamen juſto, ac competenti documento relinqui, ideſt, ita publice, ut ſecundum juris principia de veritate conſtare poſſit; alias ſi ita relinquantur, ut de is conſtare non poſſit, nec attento jure canonico debentur. 13 *Exponitur Concil. Aurelian.* 4. *can.* 10.

C A P U T V.

Idem *Bono a Epiſcopo Meſſano.*

FIlius noſter Fauſtinus vir eloquentiſſimus ad nos *b* veniens queſtus nobis eſt, quod pater ejus quondam Peltraſius aliqua veſtræ Eccleſiæ *c* ſepulturæ ſuæ gratia juris alieni reliquerit. Et quidem quid de hac re ſæculi leges habeant, & ipſi noſtis, & nos audivimus: quia hæres ad ſolvendum cogitur, ſi *d* auctor ejus, vel teſtator aliena le-

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.